

Europeanisering en parlementair gedrag

Onderzoek naar het effect van Europeanisering op het gedrag van
nationale parlementariërs

W.E. Frieling

s1670271

Master Management Publieke Sector

Universiteit Leiden

Capstone: How do watchdogs increase accountability,
transparency and integrity?

13652 woorden

Scriptiebegeleider: Dr. A.C. Wille

Tweede lezer: Dr. R. de Ruiter

09-06-2020

Inhoudsopgave

1. Probleemstelling: Europeanisering en parlementair gedrag	2
2. Europese integratie, Europeanisering en gedrag parlementariërs: een theoretisch kader	5
2.1. Gedifferentieerde Europese integratie.....	5
2.2. Europeanisering van nationale beleidsterreinen	6
2.3. Gedrag parlementariërs	8
2.4. Conceptueel model.....	11
3. Verantwoording onderzoeksmethoden	13
3.1. Onderzoeksstrategie	13
3.2. Selectie beleidsterreinen.....	13
3.3. Operationalisatie indicatoren	16
3.4. Methode van onderzoek en dataverzameling	17
3.5. Validiteit en betrouwbaarheid.....	18
4. Onderzoeksresultaten effect Europeanisering op parlementair gedrag	19
4.1. Landbouw: een geëuropeaniseerd beleidsterrein	19
4.2. Volksgezondheid: een beperkt geëuropeaniseerd beleidsterrein	25
4.3. Vergelijking van de twee beleidsterreinen en gedrag parlementariërs	31
5. Conclusie.....	33
5.1. Beantwoording onderzoeksvraag.....	33
5.2. Discussie onderzoeksresultaten	34
5.3. Aanbevelingen voor vervolgonderzoek.....	36
Bibliografie	37
Bijlage 1: Methode van het meten van verticale integratie uit onderzoek Börzel (2005).....	39
Bijlage 2: Zoekmethode indicator wetsvoorstellen	41
Bijlage 3: Tabellen wetsvoorstellen en Kamervragen beleidsterreinen	43
Bijlage 4: Samenvatting gebruikte nieuwsartikelen	45

1. Probleemstelling: Europeanisering en parlementair gedrag

Het Europese integratieproces is al decennialang gaande. Gaandeweg dit proces is de invloed van de Europese Unie op de lidstaten toegenomen (Raunio 2011; Auel, 2015). Dit is bijvoorbeeld terug te zien in de nationale politiek, zo komen in lidstaten politieke partijen op die in hun programma focussen op de Europese Unie. Zo heb je in Nederland bijvoorbeeld de eurosceptische PVV en FvD en de pro-Europese D66. Naast de invloed op de koers van politieke partijen is de impact van de Europese Unie ook terug te vinden bij de regering en het parlement. Specifiek op hun onderlinge verhouding (Raunio, 2011; Auel, 2015).

Gaandeweg het Europese integratieproces hebben lidstaten wetgevende bevoegdheden overgedragen aan de Europese Unie. Hierdoor hebben de nationale parlementen invloed verloren ten opzichte van hun regeringen en de Europese Unie (Raunio, 2011, p. 304). Over bepaalde wetgeving wordt nu besloten binnen de Europese Unie, waar de regering aan de onderhandelingstafel zit en het parlement aan de kant staat en de regering moeilijker kan controleren. Het controleren wordt daarnaast nog verder bemoeilijkt door het toenemende gebruik van stemmen met gekwalificeerde meerderheid, in plaats van unanimititeit, in de Raad en de toenemende onderhandelingen binnen de Raad en de Europese Raad (Raunio, 2011, p. 304). Hierdoor kunnen parlementen minder gemakkelijk hun regering ter verantwoording roepen omdat de bewegingsruimte in deze onderhandelingen beperkt is en deze snel moeten plaatsvinden (Raunio, 2011, p. 304). De regering beschikt hierdoor over meer invloed en informatie dan het parlement. Een ontwikkeling die de verhouding tussen parlement en regering drastisch doet veranderen (Raunio, 2011, p. 304).

Deze ontwikkelingen zijn binnen de wetenschap ook niet onopgemerkt gebleven. Sinds de jaren '70 van de vorige eeuw worden door onderzoekers de mogelijke gevolgen van verdere Europese integratie benoemd voor het functioneren van nationale parlementen. Echter kwam de grootschalige aandacht voor dit proces pas op in de jaren '90 (Auel, 2015, pp. 913-914). De moeizame ratificatie van het verdrag van Maastricht en de rechterlijke uitspraak van het Duitse gerechtshof over hetzelfde verdrag bracht het debat over het gebrek aan democratische legitimiteit binnen de Europese Unie op gang. Nationale parlementen werden daarin gezien als de 'slachtoffers' van het Europese integratieproces (Auel, 2015, pp. 913-914). Dit werd de deparliamentarization thesis genoemd (Raunio, 2009; Raunio, 2011; Auel, 2015).

De nationale parlementen gingen echter niet stilzitten, zo gingen ze steeds meer controlerechten afdwingen en parlementaire commissies optuigen (Auel, 2015, p. 916). Echter twee ontwikkelingen brachten echt grote veranderingen teweeg. Namelijk het verdrag van Lissabon en de Eurozone crisis. Door het verdrag van Lissabon werd de rol van parlementen binnen de Europese Unie pas echt erkend en kregen ze extra bevoegdheden en rechten. Zo werden parlementen verantwoordelijk voor de bewaking van het subsidiariteitsbeginsel (Auel, 2015, pp. 929-930). De Eurozone crisis heeft aan de andere kant geresulteerd in extra invloed van de Europese Unie op lidstaten op economische en monetaire onderwerpen (Auel, 2015, p. 935).

Het Europese integratieproces heeft dus een impact gehad op de nationale parlementen en hun verhouding met de regering. Belangrijk om op te merken is dat het Europese integratieproces voor elke lidstaat anders verloopt. Dit kan verscheidene redenen hebben. Denk bijvoorbeeld aan het sentiment in de samenleving over verdere Europese integratie en in hoeverre landen bevoegdheden af willen staan zonder hun soevereiniteit aan te tasten. Door onder andere deze factoren die spelen in de verschillende lidstaten zijn beleidsterreinen niet op hetzelfde niveau

geïntegreerd. Hierdoor zijn bepaalde beleidsterreinen verder geïntegreerd dan anderen, er is dus sprake van gedifferentieerde Europese integratie onder de beleidsterreinen (Schimmelfennig et al., 2015). Door deze differentiatie heeft de Europese Unie op bepaalde beleidsterreinen meer invloed dan op andere (Schimmelfennig et al., 2015).

Wanneer een beleidsterrein verder is geïntegreerd krijgt de Europese Unie ook meer invloed op het beleidsterrein. Zo maakt de Europese Unie vaker Europese wetgeving voor het beleidsterrein of maakt het richtlijnen die lidstaten om moeten zetten in nationale wetgeving. Terwijl aan de andere kant de invloed van de nationale wetgevingsactoren afneemt. Hierdoor neemt de invloed van de Europese Unie op het beleidsterrein toe en zal in de vergaderingen over het beleidsterrein ook vaker over Europese onderwerpen gedebatteerd worden (Beyer, 2018). Door deze ontwikkelingen en de groeiende rol van de Europese Unie op het sterk geïntegreerde beleidsterrein kan er worden gesproken van een geëuropeaniseerd beleidsterrein. De mate van Europeanisering van het beleidsterrein hangt dan af van de mate van Europese integratie van het beleidsterrein. Doordat zoals eerder gezegd Europese integratie gedifferentieerd is zal er daardoor ook verschil zijn in de mate van Europeanisering van het beleidsterrein (Beyer, 2018).

In dit onderzoek wordt onderzocht of het gedrag van nationale parlementariërs beïnvloed wordt door Europeanisering van het beleidsterrein. Zoals eerder werd gezegd wordt door Europeanisering de invloed en de rol van de Europese Unie groter op het beleidsterrein en de rol van nationale wetgevingsactoren kleiner. Hierdoor worden vaker Europese voorstellen besproken en is daardoor te verwachten dat parlementariërs door deze wijziging hun gedrag zullen veranderen (Raunio, 2011, p. 304; Beyer, 2018). Deze wijziging in gedrag wordt primair verwacht omdat het beleidsterrein veranderd is door de Europeanisering. Daarnaast wordt een wijziging in gedrag verwacht omdat parlementariërs door het afstaan van bevoegdheden meer tijd en middelen vrij hebben om hun werk te doen en omdat parlementariërs electoraal gedreven zijn (Auel, 2015; Beyer, 2018). Parlementariërs willen namelijk zoveel mogelijk stemmen halen en omdat de Europese Unie een steeds grotere rol speelt binnen lidstaten is het ook een belangrijker onderwerp geworden onder het electoraat. Daardoor hebben parlementariërs de electorale incentive om zich bezig te houden met Europese onderwerpen (Auel, 2015).

Om het effect van de bovenstaande ontwikkelingen op het gedrag van parlementariërs in kaart te brengen wordt antwoord gegeven op de volgende onderzoeksvraag:

Wat is het effect van gedifferentieerde Europese integratie, en de daaruit voortvloeiende gedifferentieerde Europeanisering van beleidsterreinen, op het gedrag van nationale parlementariërs?

In dit onderzoek is ervoor gekozen om te kijken naar de invloed van Europeanisering van beleidsterreinen op het gedrag van parlementariërs omdat hierover weinig bekend is binnen de wetenschappelijke literatuur. Momenteel is vooral onderzoek gedaan naar de institutionele veranderingen binnen parlementen als gevolg van de Europese integratie en de daaruit voortvloeiende Europeanisering van beleidsterreinen (Auel, 2015). Maar om een compleet beeld te krijgen moet er naast institutionele veranderingen ook gekeken worden naar veranderingen in het gedrag van parlementariërs (Auel, 2015). Dit onderzoek draagt hieraan bij door gedrag van parlementariërs te vergelijken op geëuropeaniseerde beleidsterreinen en op beperkt of niet geëuropeaniseerde beleidsterreinen. Om zo te kijken of er een verschil is en of Europeanisering dus een effect heeft op het gedrag van parlementariërs. Eerder hebben Auel et al. (2014)

onderzoek gedaan naar gedrag van parlementariërs en dit onderzoek wil Auel et al. (2014) aanvullen.

Auel et al. (2014) hebben voor het eerst een vergelijkende studie uitgevoerd over het gedrag van parlementariërs. In dit onderzoek werd gekeken naar moties, plenaire debatten, commissiedebatten van de commissie Europese Zaken, debatten met de premier en parlementaire meningen die zijn verstuurd in de context van het Eerste Waarschuwingssysteem en de Politieke Dialoog (Auel et al., 2014). Echter is duidelijk dat dit onderzoek een eerste stap is en dat er nog verscheidene aspecten missen. Zo wordt er niet gekeken naar andere parlementaire commissies en parlementaire instrumenten zoals parlementaire vragen (Raunio, 2009, pp. 14-15). Om het bovenstaande onderzoek aan te vullen wordt in dit onderzoek niet alleen gekeken naar geëuropeaniseerde terreinen maar wordt een vergelijking gemaakt tussen geëuropeaniseerde beleidsterrein en een niet of beperkt geëuropeaniseerd beleidsterrein. Daarnaast wordt ook gekeken naar parlementaire vragen, een instrument dat Auel et al. (2014) niet meenamen in hun onderzoek. Dit onderzoek wil dus bestaand onderzoek aanvullen en de volgende stap zetten in het onderzoek naar het effect van Europeanisering op het gedrag van parlementariërs.

In deze scriptie wordt onderzoek gedaan naar beleidsterreinen in de lidstaat Nederland. Nederland is een interessante casus vanwege haar meerpartijstelsel. In dit stelsel zijn er primair coalitieregeringen, waardoor de afhankelijkheid van het parlement groot is. Hierdoor hebben parlementariërs een grote rol in het besluitvormingsproces en is het minder waarschijnlijk dat bepaalde rechten van parlementariërs alleen symbolisch van aard zijn (Auel & Benz, 2005). Hierdoor is een actief parlement te verwachten met veel debatten en onderhandelingen over wetgeving vanuit Europa. Veel van deze onderhandelingen en debatten vinden plaats in openbare vergaderingen, dit maakt veel informatie openbaar waardoor nauwkeurig onderzoek mogelijk is (Auel & Benz, 2005).

Het onderzoek begint met een uiteenzetting van de bestaande literatuur. Uit deze literatuur worden concepten en indicatoren geïdentificeerd en een theorie geformuleerd waaruit hypothesen worden opgesteld. Na het theoretisch kader worden de concepten en indicatoren geoperationaliseerd en de onderzoeksopzet toegelicht. Vervolgens worden de bevindingen gerapporteerd en bediscussieerd, hetgeen moet resulteren in de beantwoording van de onderzoeksvraag.

2. Europese integratie, Europeanisering en gedrag parlementariërs: een theoretisch kader

In deze sectie worden de bestaande literatuur en de daaruit voortkomende theorieën over het Europese integratieproces en Europeanisering uiteengezet. Het hoofdstuk begint met een uitleg van het Europese integratieproces en de differentiatie daarbinnen per beleidsterrein. Vervolgens wordt ingegaan op het effect van Europese integratie en de daaruit voortvloeiende Europeanisering op beleidsterreinen en parlementariërs. Het theoretisch argument dat wordt uiteengezet is dat differentiatie in Europese integratie resulteert in differentiatie in de mate van Europeanisering van beleidsterreinen en de mate van (de)parlementarisatie. Wat tot slot van invloed is op het werk van parlementariërs en dus ook het gedrag van parlementariërs op verschillende beleidsterreinen.

2.1. Gedifferentieerde Europese integratie

Het Europese integratieproces is voor iedere lidstaat anders verlopen. Zo heb je lidstaten die vanaf de oprichting van de Europese Unie lid zijn en zo heb je lidstaten die net lid zijn geworden. Deze lidstaten hebben ieder hun eigen traject doorlopen binnen de Europese Unie waardoor iedere lidstaat op een andere manier is geïntegreerd in de Europese Unie en de Europese Unie is weer anders geïntegreerd binnen elke lidstaat. Dit beeld komt ook naar voren in de integratie van verscheidene beleidsterreinen. Zo zijn bepaalde beleidsterreinen en landen verder geïntegreerd in de Europese Unie dan anderen. Dit resulteert in een systeem van gedifferentieerde integratie (Schimmelfennig et al., 2015, pp. 764-766).

Het systeem van gedifferentieerde integratie

De organisatiestructuur van bijvoorbeeld een staat of een internationale organisatie kun je uitdrukken in een driedimensionale configuratie van autoriteit of beslissingsmacht (Schimmelfennig et al., 2015, p. 765).

De eerste dimensie is de mate van centralisatie. Organisaties of staten die alle beslissingsmacht centraliseren naar het politieke centrum of één actor zijn gecentraliseerd. Organisaties of staten die de beslissingsmacht verspreiden over verschillende actoren zijn gedecentraliseerd (Schimmelfennig et al., 2015, p. 766). De tweede dimensie is de functionele reikwijdte. Dit gaat over of de beslissingsmacht bij een onderwerp ligt of verspreid is over meerdere onderwerpen (Schimmelfennig et al., 2015, p. 766). De derde dimensie gaat over de territoriale spreiding. De beslissingsmacht kan beperkt worden door geografische grenzen, waardoor het alleen invloed heeft op een bepaald territorium, of de beslissingsmacht kan verschillende grenzen overstijgen waardoor het invloed heeft op meerdere territoria (Schimmelfennig et al., 2015, p. 766).

De traditionele configuraties zijn de eenheidsstaat en de internationale organisatie (Schimmelfennig et al., 2015, p. 766). In een eenheidsstaat worden alle besluiten op een plek genomen, geldend over alle beleidsterreinen in een specifiek door grenzen aangegeven territorium. Internationale organisaties zijn juist gedecentraliseerd, hebben invloed op specifieke beleidsterreinen en overstijgen landgrenzen (Schimmelfennig et al., 2015, p. 766). Het verschil tussen federale staten en eenheidsstaten is dat bij de federale staten beslissingen over beleidsterreinen genomen worden door gecentraliseerde actoren op verschillende niveaus of gezamenlijk besluiten worden genomen door nationale en regionale actoren. De functionele

reikwijdte en de territoriale spreiding is bij federale staten en eenheidsstaten hetzelfde (Schimmelfennig et al., 2015, p. 766).

Het Europese integratieproces kan worden gezien als de totstandkoming van een federale staat. Lidstaten vormen gezamenlijk een unie en de lidstaten verplaatsen vervolgens de complete of gedeeltelijke beslissingsmacht over bepaalde beleidsterreinen naar die unie. Het verschil tussen de Europese Unie en een traditionele federale staat is dat per beleidsterrein de centralisatiedimensie en de territoriale dimensie kunnen verschillen. De Eurogroep is hiervan een voorbeeld, bepaalde lidstaten hebben de euro en bepaalde lidstaten hebben de euro niet waardoor de beslissingsmacht van de Eurogroep in een ander territorium ligt dan de gehele Europese Unie (Schimmelfennig et al., 2015, p. 766).

De Europese Unie heeft gaandeweg het integratieproces een institutionele kern ontwikkeld die verspreid is over de verschillende beleidsterreinen, waar de Europese Unie invloed op heeft, met daarin een variatie in de centralisatiedimensie en de territoriale dimensie (Schimmelfennig et al., 2015, p. 766). Deze institutionele kern is ontwikkeld door ten eerste het verdrag betreffende de Europese Unie. Ten tweede door de instituties binnen de Europese Unie die actief zijn in alle gebieden waar de Europese Unie opereert. Denk aan instituties als de Europese Raad, de Raad, de Europese Commissie, het Europees Parlement en het Europees Hof van Justitie. Tot slot door een kerngroep van lidstaten, de zes oprichters en de meeste Eurogroep lidstaten, die op elk gebied waar de Europese Unie actief is deelnemen en waar de centralisatiedimensie het sterkst is (Schimmelfennig et al., 2015, p. 766). De Europese Unie is dus niet een soort verschillende Europa's met vakspecifieke jurisdictie met op elk vakgebied een eigen organisatie. Het is een Europa met een organisatorische kern en een territoriale reikwijdte die verschilt per beleidsterrein of functie. Dit is hoe een systeem van gedifferentieerde integratie wordt gekenmerkt (Schimmelfennig et al., 2015, pp. 766-767).

Horizontale en verticale gedifferentieerde integratie

Het systeem van gedifferentieerde integratie wordt gekenmerkt door verticale en horizontale differentiatie op de beleidsterreinen (Schimmelfennig et al., 2015, p. 767). Elk beleidsterrein heeft een bepaald niveau van centralisatie, verticale integratie, en een bepaalde territoriale spreiding, horizontale integratie (Schimmelfennig et al., 2015, p. 767). Uit de variatie in verticale integratie over verschillende beleidsterreinen is de mate van verticale differentiatie in het systeem te herleiden. De horizontale integratie is te herleiden uit het aantal lidstaten dat per beleidsterrein actief is. Uit de variatie in de horizontale integratie over de verschillende beleidsterreinen is de mate van horizontale differentiatie in het systeem te herleiden. In een systeem waar beide of een van de twee niet voorkomen is ook geen sprake van gedifferentieerde integratie (Schimmelfennig et al., 2015, p. 767).

2.2. Europeanisering van nationale beleidsterreinen

De mate van verticale en horizontale integratie verschilt per beleidsterrein. In dit onderzoek wordt onderzoek gedaan naar beleidsterreinen in Nederland, daarom wordt gefocust op de mate van verticale integratie aangezien niet naar de deelname van andere lidstaten wordt gekeken waardoor horizontale integratie niet relevant is voor dit onderzoek.

Relatie tussen verticale integratie en Europeanisering van nationale beleidsterreinen

De mate van verticale integratie is van belang om de mate van Europeanisering te bepalen van een beleidsterrein. Wanneer de complete beslissingsmacht over een beleidsterrein is gecentraliseerd en overgedragen aan de Europese Unie, in andere woorden een hoge mate aan verticale integratie, dan is het beleidsterrein ook in hoge mate geëuropeaniseerd. Dit komt omdat de Europese Unie dan de primaire beleidsmaker binnen het beleidsterrein is en dus een grote invloed heeft op de nationale beleidsagenda van het beleidsterrein. De nationale parlementariërs hebben dan alleen als primaire taak de wetgeving, vanuit Europa, om te zetten naar nationale wetgeving. Hierdoor neemt het aandeel van de Europese Unie in de nationale wetgeving toe. (Beyer, 2018, p. 1298). Wanneer de mate van verticale integratie minder is dan hebben nationale parlementariërs en andere beleidsmakers een grotere rol in het proces en zal de agenda niet alleen gedomineerd worden door de Europese Unie. Waardoor de mate Europeanisering dus ook minder is (Beyer, 2018, p. 1298).

Concluderend wordt de mate van Europeanisering van nationale beleidsterreinen bepaald aan de hand van de mate van verticale integratie. Hoe verder het beleidsterrein verticaal geïntegreerd is des te sterker is de mate van Europeanisering en hoe minder de mate van verticale integratie des te meer hebben nationale beleidsmakers invloed op de agenda waardoor niet alleen het beleidsterrein gedomineerd wordt door Europese aangelegenheden en dus de mate van Europeanisering minder is (Beyer, 2018, p. 1298). Door de differentiatie binnen de verticale integratie kan ook worden gesproken van gedifferentieerde Europeanisering van beleidsterreinen. Gezien het, hierboven beschreven, directe verband tussen Europeanisering en verticale integratie. Hieruit wordt de volgende hypothese herleid:

H1: De mate van verticale Europese integratie van een beleidsterrein heeft invloed op de mate van Europeanisering van het beleidsterrein.

Consequenties van Europeanisering beleidsterreinen voor parlementariërs

Zoals eerder gezegd hebben parlementariërs maar beperkte middelen tot hun beschikking, waardoor keuzes gemaakt moeten worden. Hierdoor kunnen parlementariërs niet overal even intensief bezig zijn met alle beleidsterreinen (Beyer, 2018, p. 1297). Daarnaast opereren parlementariërs ook binnen instituties die hun beweegruimte beperken (Beyer, 2018, p. 1297). Door het gebrek aan voldoende middelen om alle beleidsterreinen de volledige aandacht te geven en doordat de instituties waarbinnen geopereerd moet worden de beweegruimte beperken, verandert er weinig op een beleidsterrein en de wetgeving die daaruit voorkomt. De status quo wordt dan alleen doorbroken door een significante verandering binnen het beleidsterrein (Beyer, 2018, p. 1297).

Door de toenemende verticale integratie hebben lidstaten op bepaalde beleidsterreinen beleidsbepalende bevoegdheden overgedragen aan de Europese Unie. Hierdoor hebben parlementariërs minder taken en verantwoordelijkheden op geëuropeaniseerde beleidsterreinen waardoor er meer ruimte is op de agenda van nationale parlementariërs. Door deze verkregen ruimte verandert het gedrag van parlementariërs. Ze kunnen zich nu meer bezighouden met onderbelichte onderwerpen en met de wetgeving uit Europa (Beyer, 2018, p. 1297).

Echter blijft schaarste in middelen en aandacht natuurlijk een rol spelen waardoor veranderingen binnen beleidsterreinen nog steeds niet heel makkelijk gaan. Maar door de extra vrijgekomen middelen van parlementariërs zal de drempel voor het agenderen van een

beleidsonderwerp lager worden (Beyer, 2018, p. 1297). Dit is ook het geval bij beleidsterreinen waar de lidstaat naast de Europese Unie nog veel zeggenschap heeft over een bepaald beleidsterrein, omdat er nog steeds middelen zijn gewonnen omdat de lidstaat het niet meer alleen hoeft te doen maar samen met de Europese Unie (Beyer, 2018, p. 1297). Dus Europese integratie zorgt ervoor dat parlementariërs hun middelen minder hoeven te spreiden, maar geeft hen ook een andere rol in het beleidsvormingsproces. Aangezien nu de Europese Unie ook meedoet in het proces op bepaalde beleidsterreinen, of zelfs het gehele proces domineert (Beyer, 2018, pp. 1297-1298).

De ontwikkeling die in de theorie beschreven wordt in lidstaten vindt andersom plaats in de Europese Unie (Beyer, 2018, p. 1301). Waar de nationale agenda juist leger wordt doordat de Europese Unie het overneemt, wordt de Europese beleidsagenda juist voller (Beyer, 2018, p. 1301). Door het voller worden van de Europese agenda hebben Europese beleidsbepalers ook steeds meer last van aandacht schaarste en wordt de verdeling van aandacht steeds ongelijker. Dit effect wordt steeds sterker naar mate het Europese integratieproces vordert (Beyer, 2018, p. 1301). Dit effect zorgt er, net als voorheen bij de lidstaten, voor dat er minder ruimte is voor andere beleidsonderwerpen en de drempel voor het verkrijgen van aandacht voor beleidsonderwerpen steeds hoger wordt. Hierdoor ontstaat er weer een nieuwe status quo binnen een beleidsterrein die niet gemakkelijk te verstoren is (Beyer, 2018, p. 1301).

Naast de invloed op de besluitvormingscapaciteit van parlementariërs en het besluitvormingsproces heeft Europese integratie ook effect gehad op instituties, specifiek de rol van het parlement in het besluitvormingsproces (Beyer, 2018, p. 1299). Zoals eerder gezegd worden parlementen gezien als de verliezers van de Europese integratie omdat ze geen formele rol hebben in het Europese besluitvormingsproces, behalve dat parlementen Europese wetgeving moeten omzetten in nationale wetgeving (Beyer, 2018, p. 1299). Vooral de relatie met de uitvoerende macht is niet meer in balans doordat de uitvoerende macht over veel meer informatie beschikt en aan tafel zit in het Europese besluitvormingsproces (Beyer, 2018, p. 1298). Parlementen moesten door deze ontwikkelingen zich aanpassen. Dit hebben ze dus gedaan door het oprichten van een speciale commissie Europese Zaken, en daarnaast hebben andere commissies ook steeds meer Europese aangelegenheden opgepakt. Om zo niet te verdrinken in de grote informatie- en papiergolf uit de Europese Unie (Beyer, 2018, p. 1299). Door de bovenstaande hervormingen zijn parlementen effectiever en efficiënter gaan werken. Hierdoor hebben parlementen geen last van de nieuwe en extra werkdruk vanuit de Europese Unie. Daardoor beperken instituties de beweegruimte en besluitvormingscapaciteiten van parlementariërs niet, wat weer goed is voor het soepel laten verlopen van het nationale besluitvormingsproces (Beyer, 2018, p. 1300).

2.3. Gedrag parlementariërs

Zoals eerder werd gezegd hebben parlementariërs veel beleidsterreinen waar ze zich mee bezig houden. Parlementariërs hebben dus niet genoeg tijd, aandacht en middelen om zich op elk dossier te ontpoppen tot experts. Keuzes moeten worden gemaakt (Auel, 2015, p. 925; Beyer, 2018, p. 1298).

Traditionele drijfveren achter deze keuzes waren altijd electorale motieven en invloed op beleidskeuzes. Voor een parlementariër is het aantrekkelijk om zich met Europese aangelegenheden bezig te houden wanneer het electoraat in een lidstaat eurosceptisch is, meer dan in lidstaten waar breed draagvlak is voor de Europese Unie (Auel, 2015, pp. 925-926). Op

het gebied van invloed zijn lidstaten waarin coalitieregeringen bestaan aantrekkelijker om zich bezig te houden met Europese aangelegenheden, omdat bij coalitieregeringen vaker compromissen gesloten moeten worden waardoor parlementariërs sneller aan de onderhandelingstafel zitten, aangezien de regering ze nodig heeft voor een meerderheid (Auel, 2015, pp. 926-927). Het traditionele gedrag van parlementariërs is echter veranderd. Dit komt doordat het proces van de Europese integratie en de daaruit voortkomende Europeanisering van beleidsterreinen de traditionele mechanismen in parlementaire systemen van lidstaten heeft beïnvloed. Met deze mechanismen wordt bedoeld op de interactie tussen de regering en de parlementariërs. Door de invloed van Europeanisering op deze mechanismen staan de parlementaire actoren, de regering en parlementariërs, voor nieuwe dilemma's die van invloed zijn op hun gedrag (Auel & Benz, 2005, p. 373).

Mechanismen binnen relatie parlement en regering

Om de strategie en het gedrag van parlementariërs te begrijpen moet eerst gekeken worden naar de eerdergenoemde mechanismen die dit grotendeels bepalen. Met mechanismen wordt bedoeld op patronen van oorzaken en effecten die sociale processen bepalen en uitleggen hoe instituties werken in de praktijk (Auel & Benz, 2005, p. 374). Er zijn twee mechanismen te onderscheiden. Het eerste mechanisme is competitie tussen parlementariërs en het tweede mechanisme is de relatie tussen de agendabepalende regering en de vetomacht van het parlement. Deze mechanismen zorgen voor democratische legitimering van het beleid van de regering (Auel & Benz, 2005, p. 375). Competitie staat voor de relatie tussen burgers en parlementariërs. Burgers kunnen bij verkiezingen voor een parlementariër kiezen die in hun ogen de beste is. Binnen het parlement heb je parlementariërs die de regering steunen en in sommige gevallen onderdeel zijn van de regering en heb je parlementariërs die zich afzetten tegen de regering en dus de oppositie vormen (Auel & Benz, 2005, p. 375). Door debat en het uitdragen van standpunten wordt de burger voorzien van informatie waarop die zijn of haar stem kan baseren bij de volgende verkiezingen (Auel & Benz, 2005, p. 375).

Binnen de mechanismen worden parlementariërs en de regering geïdentificeerd als belangrijke actoren (Auel & Benz, 2005, p. 375). De regering bepaalt voor een groot deel de beleidsagenda waar vervolgens parlementariërs over stemmen en debatteren (Auel & Benz, 2005, p. 375). Het veto is in handen van de parlementariërs die de regering steunen omdat zij de meerderheid vormen in het parlement. Hierdoor wordt de overheid ertoe gedreven zich te conformeren aan de wil en eisen van de steunende parlementariërs wanneer het de agenda bepaalt (Auel & Benz, 2005, p. 375). De parlementariërs in de oppositie hebben als taak ervoor te zorgen dat wetsvoorstellen besproken worden in debat en dat de regering verantwoording aflegt aan het parlement en de burgers. Wanneer burgers niet worden overtuigd kunnen ze bij de volgende verkiezingen stemmen op de oppositie (Auel & Benz, 2005, p. 375). Hierdoor zijn parlementariërs die de regering steunen ook genoodzaakt beleidskeuzes te verdedigen in het debat om zo de kiezer te overtuigen van hun gelijk. In deze competitie komt het gedrag van parlementariërs naar voren, in bijvoorbeeld de vorm van vragen en moties (Auel & Benz, 2005, p. 375). Uit deze competitie vloeit democratische legitimering van beleidskeuzes voort (Auel & Benz, 2005, p. 375).

Het veto dat parlementariërs hebben wordt traditioneel niet vaak gebruikt tegen de regering (Auel & Benz, 2005, p. 375). Dit komt voornamelijk omdat het veto in handen is van de parlementariërs die de regering steunen en het veto daarom liever niet gebruiken, alleen de

oppositie wil graag deze macht gebruiken maar daar hebben ze niet genoeg stemmen voor (Auel & Benz, 2005, p. 375). Hierdoor kan de regering dus effectief regeren.

Invloed Europeanisering op mechanismen en gedrag parlementariërs

Met de eerder beschreven mechanismen in het achterhoofd kan de invloed van Europeanisering op het parlementaire systeem en de interactie daarbinnen in kaart worden gebracht. Ondanks de institutionele aanpassingen die zijn gedaan door Europeanisering zijn de interacties tussen de regering en de parlementariërs alsnog beïnvloedt (Auel & Benz, 2005, p. 377). Dit heeft verschillende effecten teweeggebracht.

Het eerste effect heeft betrekking op de macht om de agenda te bepalen (Auel & Benz, 2005, p. 377). Zelfs zonder institutionele wijzigingen moeten de regering en het parlement de macht om de agenda te bepalen delen met de Commissie als het gaat om Europees beleid, de Commissie kan dus haar voorstellen op de nationale agenda drukken (Auel, 2005, pp. 377-378). Eerder kwam al aan bod dat door de verticale integratie de Europese Unie een groter aandeel heeft in de nationale agenda (Beyer, 2018, p. 1298). Doordat beleid uit Europa vaker op de agenda's van beleidsterreinen is te vinden, wordt er ook vaker over gestemd. Hier komt het mechanisme van competitie weer naar voren (Auel & Benz, 2005, p. 375). Vanwege het competitie-mechanisme en de toename aan Europese agendaonderwerpen zullen parlementariërs vaker met elkaar in debat gaan over de keuzes die gemaakt zijn en welke alternatieven er zijn. Hierdoor is het logisch om te verwachten dat het aantal parlementaire vragen over de Europese Unie toeneemt, om zo aan de democratische legitimering te voldoen (Auel & Benz, 2005, p. 375).

Hieruit wordt de volgende hypothese herleid omtrent het effect van Europeanisering op het gedrag van parlementariërs:

H2: Europeanisering van het beleidsterrein resulteert in een toename van het aantal geëuropeaniseerde parlementaire vragen.

Het tweede effect heeft te maken met de veranderingen in de vetomacht. Door Europeanisering kunnen parlementariërs resoluties opstellen over Europees beleid. In het algemeen hebben parlementen in de lidstaten het recht om niet-bindende resoluties in te dienen maar in sommige lidstaten zijn deze resoluties wel bindend zoals in Oostenrijk en Denemarken (Auel & Benz, 2005, p. 378). Ondanks dat deze resoluties over het algemeen dus niet bindend zijn kan een regering niet zomaar het parlement aan de kant schuiven. In een democratisch systeem is de regering gebonden aan de wil van tenminste de meerderheid van het parlement (Auel & Benz, 2005, p. 378). Hieruit valt te herleiden dat het handelen van de regering alleen legitiem is als het onderhevig is aan parlementaire controle en het mogelijk is dat het parlement handelen kan afkeuren of goedkeuren, omdat dan alleen gegarandeerd kan worden dat de wil van het volk naar voren komt in de beleidskeuzes (Auel & Benz, 2005, p. 378). Hierdoor kan een niet-bindende resolutie gezien worden als een veto van het parlement, omdat de regering het dus niet zonder goede onderbouwing aan de kant kan schuiven om te voldoen aan de democratische legitimering (Auel & Benz, 2005, p. 378).

Het derde effect is dat Europeanisering de vetomacht gesplitst heeft in interne en externe vetomachten (Auel & Benz, 2005, p. 378). In het Europese wetgevingsproces hebben leden van de Raad vetomacht over voorstellen van de Commissie. Dus de ministers per beleidsterrein. Parlementen kunnen indirect invloed uitoefenen door hun regering bij te sturen voor de

onderhandelingen of de uitkomst van de onderhandelingen af te wijzen. Hierdoor kunnen ze gezien worden als externe vetomacht en de ministers als interne vetomacht (Auel & Benz, 2005, p. 378). Het gevolg van hun externe veto hangt ervan af of de voorstellen geratificeerd moeten worden of niet. In het geval van ratificatie kunnen parlementen het voorstel blokkeren, in het tweede geval kunnen ze alleen de onderhandelingspositie van de regering beïnvloeden (Auel & Benz, 2005, p. 378). Daarnaast is de besluitvormingsmethode in de Raad ook van belang. Bij unanimité is het veto van het parlement sterker dan bij beslissing via gekwalificeerde meerderheid. Maar in alle gevallen kan het parlement geen directe invloed uitoefenen op het voorstel zelf of de Europese beleidsagenda door middel van zijn externe vetomacht (Auel & Benz, 2005, p. 378).

Hieruit komt naar voren dat, niet alleen de oppositie, maar ook de regeringspartijen incentives hebben om hun vetomacht te gebruiken tegen hun regering wanneer belangrijke nationale belangen in het geding zijn (Auel & Benz, 2005, pp. 378-379). De regering past door het parlementaire veto haar onderhandelingspositie aan over Europese wetgeving. De vetomacht tegen de regering is dus steeds meer een tactisch middel aan het worden, dan een middel voor crisissituaties (Auel & Benz, 2005, p. 379).

Hieruit wordt de volgende hypothese herleid omtrent het effect van Europeanisering op het gedrag van parlementariërs:

H3: Europeanisering van het beleidsterrein resulteert in een verandering van het gebruik van de parlementaire vetomacht door parlementariërs.

2.4. Conceptueel model

Uit de bovenstaande theorie wordt het volgende conceptueel model herleid:

Toelichting

Wanneer de verticale integratie toeneemt op een beleidsterrein dan groeit de rol en invloed van de Europese Unie op dat beleidsterrein waardoor meer Europese onderwerpen worden behandeld op dat beleidsterrein. Zo kan de Europese Unie bijvoorbeeld wetsvoorstellen formuleren voor een beleidsterrein en op de nationale agenda drukken. Door deze toename van Europese onderwerpen en voorstellen Europeaniseert het beleidsterrein. Doordat het beleidsterrein Europeaniseert gaan parlementariërs hun gedrag aanpassen. Dit komt onder andere doordat Europese onderwerpen dominanter worden op het beleidsterrein. Doordat de Europese Unie bevoegdheden overneemt hebben parlementariërs meer tijd en middelen tot hun beschikking, wat vervolgens kan resulteren in een gedragsverandering. Zo worden er meer vragen gesteld over Europese onderwerpen en wordt het parlementaire veto ingezet om Europese onderhandelingen te beïnvloeden.

De theoretische verwachtingen die hieruit naar voren komen zijn geformuleerd in de onderstaande hypothesen.

H1: De mate van verticale Europese integratie van een beleidsterrein heeft invloed op de mate van Europeanisering van het beleidsterrein.

De variabele, parlementair gedrag, wordt onderzocht aan de hand van de volgende twee hypothesen:

H2: Europeanisering van het beleidsterrein resulteert in een toename van het aantal geëuropeaniseerde parlementaire vragen.

H3: Europeanisering van het beleidsterrein resulteert in een verandering van het gebruik van de parlementaire vetomacht door parlementariërs.

Nu duidelijk is wat wordt onderzocht wordt in het volgende hoofdstuk uiteengezet hoe het onderzoek wordt uitgevoerd.

3. Verantwoording onderzoeksmethoden

In deze sectie wordt stil gestaan bij de onderzoeksstrategie, de caseselectie, de operationalisering van de indicatoren, de methoden van onderzoek en de data die gebruikt zijn. Tot slot wordt ook stilgestaan bij de validiteit en betrouwbaarheid van het onderzoek.

3.1. Onderzoeksstrategie

De onderzoeksstrategie die in dit onderzoek gehanteerd wordt is de vergelijkende casestudie. De casestudie is een vorm van onderzoek waarbij een specifiek geval wordt onderzocht. Het voordeel van deze methode is dat diepgaand onderzoek mogelijk is, waardoor de verkregen informatie rijker en gedetailleerder is dan in andere methodes. Daarnaast is het een onderzoeksstrategie waarin verschillende onderzoeksmethoden mogelijk zijn, zoals een combinatie van kwalitatief en kwantitatief onderzoek. Tot slot kan de uitkomst verdere handvatten bieden voor toekomstig onderzoek van het fenomeen en kan het bijdragen aan de vorming van een theorie.

Zoals eerder gezegd is er nog vrij weinig bekend over de impact van Europeanisering op parlementair gedrag, hierdoor zijn er nog weinig wetenschappelijke theorieën over geformuleerd. Een casestudie is een goede eerste stap in de totstandkoming van een theorie. Daarnaast wordt in dit onderzoek gebruikt gemaakt van de kwantitatieve en kwalitatieve methode van onderzoek. Om zo naast statistieken ook een beeld te krijgen van de context en interpretaties van de parlementaire actoren. Dat is belangrijk om de interpretatie van de parlementariërs bij de verandering in het gebruik van de parlementaire vetomacht in kaart te brengen. Tot slot wordt gekozen voor een vergelijking tussen cases om zo goed mogelijk het effect van de mate van Europeanisering van een beleidsterrein op het gedrag van parlementariërs in kaart te brengen.

3.2. Selectie beleidsterreinen

In dit onderzoek worden verschillende beleidsterreinen binnen de lidstaat Nederland met elkaar vergeleken. Voor Nederland is gekozen vanwege haar parlementaire systeem, het meerpartijenstelsel. Het meerpartijenstelsel is extra interessant om te onderzoeken omdat de agendamaakt en de vetomacht gedeeld worden door verschillende parlementaire actoren (Auel & Benz, 2005). Hierdoor is er een actieve rol voor het parlement en is het minder waarschijnlijk dat bepaalde rechten alleen symbolisch van aard zijn (Auel & Benz, 2005). Hierdoor is het zeker dat het parlement zich actief inzet om via de, gaandeweg het Europese integratieproces, verkregen rechten de informatieachterstand ten aanzien van de regering in te halen (Auel & Benz, 2005). Daarnaast is een kenmerk van het meerpartijenstelsel dat veel onderhandelingen en debat nodig zijn tussen partijen om wetgeving door het parlement te krijgen. Veel van deze onderhandelingen en debatten vinden plaats in openbare commissievergaderingen, dit maakt veel informatie openbaar waardoor nauwkeurig onderzoek mogelijk is (Auel & Benz, 2005).

Binnen Nederland wordt een vergelijking gemaakt tussen verschillende beleidsterreinen in een periode van tien jaar. Zo kan een duidelijk beeld weergegeven worden van de trend van de verschillende indicatoren ten tijde van Europese en nationale verkiezingen. Tijden van verkiezingen zorgen ervoor dat bepaalde beleidsterreinen electoraal meer in de belangstelling staan en er daardoor dus ook op meer parlementaire actie gerekend kan worden. Zoals in de literatuur werd aangegeven wordt het gedrag van parlementariërs ook voor een groot deel beïnvloed door electorale motieven (Auel, 2015, p. 935). Voor de periode vanaf 2010 is

gekozen omdat het de periode is vanaf de grote Europese schulden crisis en de het verdrag van Lissabon. Zoals eerder aangegeven twee enorm belangrijke ontwikkelingen in het Europese integratieproces (Auel, 2015, pp. 925-926).

In de selectie van de te onderzoeken beleidsterreinen wordt gekozen voor beleidsterreinen waar er sprake is van een hoge mate van verticale integratie en een beperkte mate van verticale integratie. Met andere woorden in hoeverre de beslissingsmacht over het beleidsterrein is gecentraliseerd en gedelegeerd naar de Europese Unie. Hoe hoger de mate van centralisatie des te groter is de invloed van de Europese Unie op dit beleidsterrein, en hoe lager de mate van centralisatie des te minder is de invloed van de Europese Unie (Schimmelfennig et al., 2015, p. 767). Dus een vergelijking tussen geëuropeaniseerde beleidsterreinen en beperkt of niet geëuropeaniseerde beleidsterreinen.

Indicatoren van Europeanisering beleidsterreinen

De variabele Europeanisering kan, zoals uit de theorie te herleiden is, aan de hand van verschillende indicatoren bepaald worden. Deze indicatoren zijn gebaseerd op de ontwikkeling van de verschuiving van invloed en macht op beleidsterreinen door het Europese verticale integratieproces.

Voorheen lag het wetgevende primaat bij de nationale beleidsmakers, hierdoor waren zij verantwoordelijk voor het maken van wetten en beleid op beleidsterreinen. Dit beleid is logischerwijs nationaal gefocust. Echter door de verticale Europese integratie van beleidsterreinen ligt het primaat van het maken van beleid en wetgeving gedeeltelijk of bijna in zijn geheel bij de Europese Unie. Hierdoor is de Europese Unie verantwoordelijk voor een groot deel van het beleid dat geformuleerd wordt. Logischerwijs is dat beleid opgesteld met een Europese insteek. Hierdoor wordt nationale wetgeving voortkomend uit de geïntegreerde beleidsterreinen meer Europees, wat weer duidt op Europeanisering van het beleidsterrein (Beyer, 2018, p. 1298).

De eerste indicator voor Europeanisering, die hieruit wordt herleid, is het aandeel van de Europese Unie in het totaal aan wetgeving dat voortkomt uit een bepaald beleidsterrein. Wanneer dit aandeel toeneemt, neemt de Europeanisering toe. Een hoog aandeel van geëuropeaniseerde wetten toont dus Europeanisering aan (Raunio & Wiberg, 2010, p. 77).

De tweede indicator voor Europeanisering is het aandeel van de Europese Unie in de agenda van beleidsterrein (Raunio & Wiberg, 2010, p. 77). Hier geldt hetzelfde als hierboven. Door de verticale integratie heeft de Europese Unie meer invloed verkregen op beleidsterreinen. Deze invloed stelt haar naast beleidsvorming ook in staat de agenda grotendeels te bepalen (Auel, 2005, pp. 377-378; Beyer, 2018, p. 1298). Wanneer de Europese Unie een groot deel van de agenda bepaalt neemt de Europeanisering van het beleidsterrein toe en is er sprake van een geëuropeaniseerd beleidsterrein.

De derde en vierde indicator voor Europeanisering zijn het aandeel van de Europese Unie in parlementaire commissies en plenaire vergaderingen (Raunio & Wiberg, 2010, p. 78). Door de verspreiding van verticale integratie over verschillende beleidsterrein is de Europese Unie verantwoordelijk voor verschillende soorten beleidsterreinen waardoor de wetgeving en het beleid toenemen en diverser worden. Doordat het beleid van de Europese Unie op meer beleidsagenda's verschijnt en het aandeel in het totale beleid stijgt, zal het aandeel van de Europese Unie in de plenaire vergaderingen en commissievergadering toenemen, het is immers

Europees beleid dat besproken wordt. De grotere rol van de Europese Unie in deze vergaderingen duidt op Europeanisering van het beleidsterrein (Beyer, 2018, p. 1298). Daarnaast, om goed om te gaan met de papiergolf uit de Europese Unie, is ook besloten parlementaire commissies op te tuigen en meerdere commissievergaderingen te organiseren en daar het grootste deel van het Europese beleid te bespreken. Het gevolg is dat het aandeel van de Europese Unie in de commissievergaderingen stijgt en daardoor het beleidsterrein verder Europeaniseert (Beyer, 2018, p. 1299).

De indicator, het aantal geëuropeaniseerde wetsvoorstellen, wordt in dit onderzoek gebruikt voor het aantonen van Europeanisering. De overige indicatoren voor Europeanisering worden niet meegenomen omdat geëuropeaniseerde wetsvoorstellen op zichzelf al duidelijk aantonen of het beleidsterrein sterk geïntegreerd en dus geëuropeaniseerd is aangezien bij beperkte integratie de Europese Unie geen of nauwelijks de bevoegdheid heeft om wetsvoorstellen te formuleren of op de nationale agenda te zetten, waardoor de overige indicatoren niet van toepassing zijn (Beyer, 2018; Raunio & Wiberg, 2010; Schimmelfennig et al., 2015).

De selectie van de beleidsterreinen

Om voor het onderzoek twee beleidsterreinen te kiezen wordt eerder onderzoek geraadpleegd. In eerder onderzoek van Börzel (2005) is de variabele Europeanisering op dezelfde manier geoperationaliseerd en toegepast op verschillende beleidsterreinen, als in het onderzoek van Schimmelfennig et al (2015). De data uit het onderzoek van Börzel (2005) worden gebruikt in dit onderzoek om voorafgaand aan dit onderzoek het geëuropeaniseerde beleidsterrein te kiezen en het niet of beperkt geëuropeaniseerde beleidsterrein te kiezen (Börzel, 2005, pp. 221-223).

Uit het onderzoek Börzel (2005), waar de methode voor het meten van verticale integratie is te vinden in bijlage 1 van dat onderzoek, kwam het volgende geëuropeaniseerde beleidsterrein naar voren:

- Landbouw, niveau van beslissingsmacht categorie 4,5 en strekking van beslissingsmacht categorie 5 (Börzel, 2005, pp. 222-223).

Dit beleidsterrein had de hoogste categoriale score in het onderzoek na monetair beleid, beide categorie 5, echter omdat dit een exclusieve bevoegdheid is van de Europese Unie is een rol van nationale parlementariërs beperkt waardoor goed onderzoek problematisch is. Hierom is gekozen voor landbouw (Börzel, 2005, pp. 222-223).

Uit het onderzoek kwam het volgende niet-geëuropeaniseerde beleidsterrein naar voren:

- Volksgezondheid en welzijn, niveau van beslissingsmacht categorie 1,5 en strekking van beslissingsmacht categorie 5 (Börzel, 2005, pp. 222-223).

Ondanks dat volksgezondheid bij de strekking van beslissingsmacht in een hoge categorie zit is het toch na belastingen het minst geëuropeaniseerde beleidsterrein volgens de data van Börzel (2005). Het niveau van de beslissingsmacht bevindt zich echter wel op het een na laagste niveau (Börzel, 2005, pp. 222-223).

De vervolgstap in het onderzoek is om aan de hand van de indicator geëuropeaniseerde wetsvoorstellen te bevestigen of deze beleidsterreinen nog geëuropeaniseerd zijn of juist niet.

3.3. Operationalisatie indicatoren

De indicatoren die gevonden zijn in de theorie en die gebruikt worden in het onderzoek zijn zoals eerder gezegd het aantal geëuropeaniseerde wetsvoorstellen voor het aantonen van Europeanisering, en voor parlementair gedrag worden de indicatoren, het aantal parlementaire vragen en gebruik parlementaire vetomacht, gebruikt (Beyer, 2018; Raunio & Wiberg, 2010; Schimmelfennig et al., 2015).

De geïdentificeerde en gekozen indicatoren worden kwantitatief en kwalitatief onderzocht en geoperationaliseerd. Zo wordt de indicator voor Europeanisering van een beleidsterrein, het aantal geëuropeaniseerde wetten, en de gedragsindicator parlementaire vragen op kwantitatieve wijze onderzocht. Bij deze indicatoren wordt gekeken naar aantallen. De andere indicator voor parlementair gedrag, parlementaire vetomacht, wordt op kwalitatieve wijze onderzocht. Bij deze indicator worden nieuwsartikelen geanalyseerd om de context en de ervaring achter het gebruik van het veto te achterhalen.

De Europeaniseringsindicator aandeel van de Europese Unie in nationale wetgeving wordt geoperationaliseerd door per gekozen beleidsterrein te kijken naar het aantal wetsvoorstellen die daaruit naar voren zijn gekomen en binnen die wetsvoorstellen te kijken welke een link hebben met de Europese Unie. Bijvoorbeeld een richtlijn die is omgezet in nationale wetgeving.

De indicator van het aantal parlementaire vragen over Europese aangelegenheden komt voort uit het eerste mechanisme van competitie tussen de parlementariërs (Beyer, 2018, pp. 1300-1301; Raunio & Wiberg, 2010, p. 78). Omdat beleid uit Europa vaker op de agenda's van beleidsterreinen staat, wordt er ook vaker over gedebatteerd en gestemd (Beyer, 2018, p. 1298). Vanuit het competitieproces hebben parlementariërs de incentive om over beleidskeuzes te debatteren, sommigen om keuzes te verdedigen en sommigen om alternatieven aan te dragen. Hier vloeit de democratische legitimering uit voort (Auel & Benz, 2005, p. 375). Door de toename aan debatten over Europees beleid en om de democratisch legitimering te garanderen is de verwachting dat het aantal parlementaire vragen over de Europese Unie zal toenemen. Wat dus een verandering in het gedrag aantoont. De indicator wordt geoperationaliseerd door vanuit de gekozen beleidsterreinen in het totale aantal aan Kamervragen te kijken naar het aantal vragen over Europese onderwerpen.

De indicator het gebruik van de parlementaire vetomacht tegen Europese beleidskeuzes van de regering komt voort uit het tweede mechanisme vetomacht (Raunio & Wiberg, 2010, p. 78). Door Europeanisering hebben parlementariërs vaker de incentive om hun veto te gebruiken tegen de regering. Om zo het nationaal belang te verdedigen. Het parlement voert namelijk geen onderhandeling over beleid in Europa, maar de regering. Het enige machtsmiddel van parlementariërs om de onderhandelingen en hun regering te beïnvloeden is dan hun veto (Auel & Benz, 2005, pp. 378-379). Door het veto vaker te gebruiken, als tactisch middel, voor Europese onderhandelingen in plaats van nationaal beleid af te keuren en de regering weg te sturen toont een verandering aan in het gedrag van parlementariërs (Auel & Benz, 2005, p. 379). De indicator wordt geoperationaliseerd door naar ingediende moties van wantrouwen te kijken over Europese onderwerpen op het beleidsterrein en te kijken waarom en met welke intentie deze motie is ingediend. Dit wordt onderzocht door te kijken naar nieuwsartikelen waar gerapporteerd over de moties van wantrouwen. Nieuwsartikelen zijn, zoals eerder gezegd, een goede manier om de moties van context te voorzien.

Alle bovenstaande indicatoren zijn geselecteerd omdat ze kunnen worden toegepast op bijna alle parlementen in de lidstaten van de Europese Unie (Raunio, 2009, p. 14-15; Raunio & Wiberg, 2010, p. 82). Tevens zijn deze indicatoren een goede afspiegeling van het werk dat parlementariërs verrichten binnen het parlement, namelijk de wetgevende taak, de representerende taak en de controlerende taak (Raunio, 2009, p. 14-15; Raunio & Wiberg, 2010, p. 82). Tot slot worden de belangrijkste fora binnen de parlementen onderzocht, namelijk de parlementaire commissies en de plenaire vergadering (Raunio, 2009, p. 14-15; Raunio & Wiberg, 2010, p. 82).

3.4. Methode van onderzoek en dataverzameling

De methode van onderzoek is een documentenanalyse. In dit onderzoek worden parlementaire documenten als wetsvoorstellen en Kamervragen geanalyseerd. Deze data wordt verzameld uit het archief van de overheid en de Tweede Kamer. Dit archief is onder andere te vinden op <http://www.overheid.nl>, www.openkamer.org en <http://www.tweedekamer.nl>.

De wetsvoorstellen per beleidsterrein zijn gevonden op www.openkamer.org. OpenKamer biedt inzicht in het handelen van de Tweede Kamer. De data zijn afkomstig van de OData API van het Open Data Portaal van de Tweede Kamer en www.overheid.nl (OpenKamer, z.d.). In de database van OpenKamer is een aparte wetsvoorstellensectie waar specifiek alle wetsvoorstellen per beleidsterrein zijn te vinden in de periode 2010 tot nu (OpenKamer, z.d.).

De Kamervragen op de gekozen beleidsterreinen zijn gevonden met behulp van de database van Overheid.nl. In deze database zijn alle officiële bekendmakingen en parlementaire documenten te vinden, zo ook Kamervragen (Overheid.nl, z.d.).

De moties van wantrouwen die zijn ingediend op de gekozen beleidsterreinen zijn gevonden met behulp van de nieuwsdatabase van LexisNexis. In deze database is alle berichtgeving van de Nederlandse media te vinden (LexisNexis, z.d.). Moties van wantrouwen zijn politiek gezien het zwaarste middel om te gebruiken als parlementariër (Parlement.com, z.d.). Dit maakt het een bijzonder instrument dat niet met regelmaat wordt gebruikt, hierdoor is het gebruik van of het dreigen met een motie van wantrouwen door een parlementariër bijzonder nieuwswaardig. Omdat moties van wantrouwen dus bijna altijd uitgebreid in het nieuws staan is de nieuwsdatabase van LexisNexis een goede plek om een overzicht te krijgen van de moties van wantrouwen die zijn ingediend op de gekozen beleidsterreinen.

De zoekmethodes per database zijn te vinden in bijlage 2.

De zoekwoorden die in de documenten zijn gebruikt, om te bepalen of de documenten geëuropeaniseerd of nationaal zijn, zijn:

- Europese Unie
- Europa
- Unie
- Europees
- Europese
- Commissie
- Raad
- Richtlijn
- Verordening

3.5. Validiteit en betrouwbaarheid

De interne validiteit van dit onderzoek wordt bepaald aan de hand van de begripsvaliditeit, de interne validiteit en betrouwbaarheid.

Om de begripsvaliditeit van dit onderzoek te proberen te borgen is met betrekking tot de gebruikte begrippen aansluiting gezocht bij eerder onderzoek en bestaande indicatoren. De begrippen zijn dus al eerder toegepast en getest in bestaand wetenschappelijk onderzoek in plaats van dat ze voor het eerst gebruikt worden of zelf bepaald zijn. Daarnaast is met behulp van de nieuwsartikelen het gebruik van het veto in kaart gebracht. Doordat nieuwsartikelen veelal citaten bevatten van de parlementariërs en doordat de pers probeert zo objectief mogelijk te rapporteren is dit een goede manier om de intentie achter het veto objectief te achterhalen.

Geprobeerd is om de interne validiteit van het onderzoek te borgen door te kijken naar een periode van tien jaar waardoor er niet sprake is van een momentopname. Je ziet een bepaalde trend en niet een specifiek moment. Echter doordat er maar twee beleidsterreinen zijn gekozen is de impact van deze keuze op het onderzoek onduidelijk wat weer ten koste gaat van de interne validiteit.

Om de betrouwbaarheid van het onderzoek te verhogen is ten eerste geprobeerd het onderzoek zo op te zetten dat herhaalbaarheid mogelijk is. Herhaalbaarheid van dit onderzoek is mogelijk aangezien de indicatoren gekozen zijn vanwege het feit dat ze toepasbaar zijn op alle lidstaten en beleidsterreinen. Ten tweede zijn er duidelijk geoperationaliseerde indicatoren gebruikt, waardoor de kans op toeval afneemt en bij vervolgonderzoek er kans is dat een andere onderzoeker tot eenzelfde score komt.

Om de theoretische generaliseerbaarheid van dit onderzoek te borgen zijn twee beleidsterreinen gekozen die kunnen worden gekwalificeerd als extreme gevallen, kijkend naar data uit het onderzoek van Börzel (2005). Zoals in het onderzoek van Börzel (2005) is aangegeven zijn de gekozen beleidsterreinen de uiterste beleidsterreinen op het gebied van verticale integratie. Door het kiezen van uitersten is het aannemelijker dat de gevonden conclusies een gevolg zijn van Europeanisering en niet van andere factoren. Door daarnaast specifiek te kijken naar maar twee gevallen is het mogelijk goed diepteonderzoek te doen dat kan leiden tot juiste handvatten voor een nieuwe theorie. Echter om tot een volledig theorie te komen die toe te passen is op de complete lidstaten hadden meer beleidsterreinen onderzocht moeten worden. Omdat nu niet duidelijk is wat de impact is van de huidige selectie van beleidsterreinen op het onderzoek.

4. Onderzoeksresultaten effect Europeanisering op parlementair gedrag

In deze sectie worden de resultaten van het onderzoek en de theoretische analyse daarvan uiteengezet per beleidsterrein. Per beleidsterrein wordt stil gestaan bij de mate van Europeanisering. Dit wordt bepaald met behulp van de indicator aandeel geëuropeaniseerde wetsvoorstellen. Nadat de mate van Europeanisering is vastgesteld wordt overgegaan op het gedrag van de parlementariërs op de beleidsterreinen. Gekeken wordt of de parlementariërs op een geëuropeaniseerd beleidsterrein ander gedrag vertonen dan de parlementariërs op de niet of beperkt geëuropeaniseerde beleidsterreinen. De indicatoren voor gedrag zijn Kamervragen en de parlementaire vetomacht, in de vorm van de motie van wantrouwen. De beleidsterreinen die gekozen zijn, zijn landbouw en volksgezondheid.

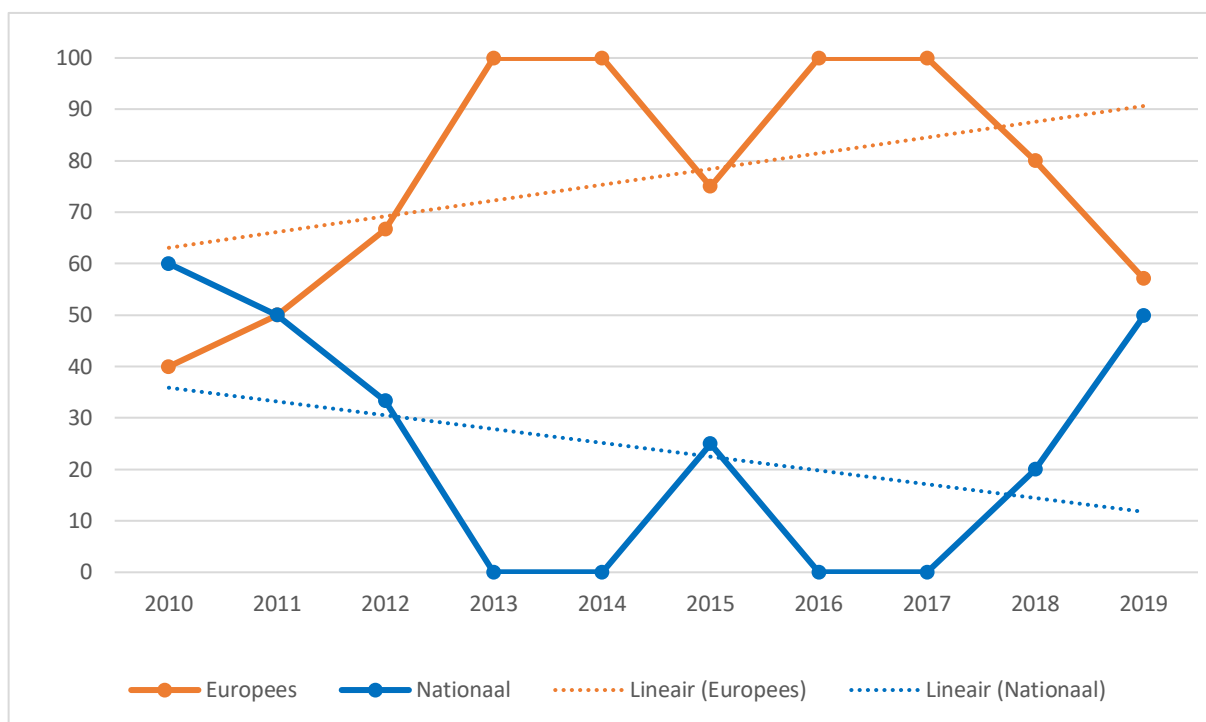
4.1. Landbouw: een geëuropeaniseerd beleidsterrein

Het beleidsterrein landbouw is een belangrijk beleidsterrein voor de Europese Unie. Zo wordt bijna 40 procent van de begroting van de Europese Unie eraan besteed. Deze bestedingen vinden vooral plaats in de vorm van subsidies waardoor de Europese Unie een grote invloed heeft op het Europese landbouwbeleid (Europa Nu, z.d.-a). Landbouw is daarnaast in hoge mate verticaal geïntegreerd (Börzel, 2005, pp. 222-223). Landbouw is een gedeelde bevoegdheid van de Europese Unie waardoor de Europese Unie grote invloed heeft op de voorstellen die besproken worden en voorstellen op de nationale agenda kan drukken (Börzel, 2005, pp. 222-223).

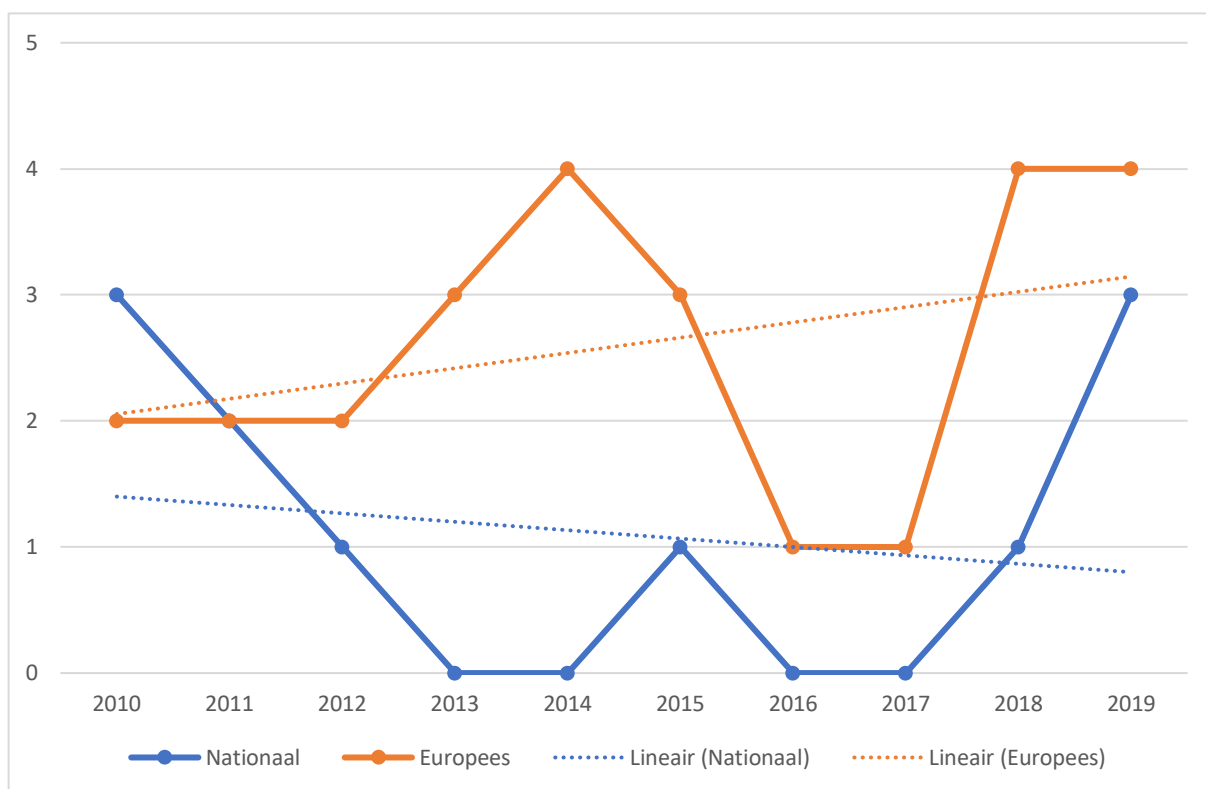
Europeanisering van het landbouwbeleid

Om de resultaten van het onderzoek van Börzel (2005) te bevestigen wordt nogmaals de mate van Europeanisering van het beleidsterrein bepaald in dit onderzoek. De verwachting, afkomstig uit de resultaten van het onderzoek van Börzel (2005), was dat landbouw een beleidsterrein is dat in hoge mate verticaal geïntegreerd is en daardoor ook is geëuropeaniseerd (Börzel, 2005, pp. 222-223). Uit de theorie is herleid dat door verticale Europese integratie de Europese Unie steeds meer verantwoordelijkheden en taken krijgt bij nationale beleidsterreinen. Hierdoor komen er op beleidsterreinen die vergaand verticaal geïntegreerd zijn meer wetsvoorstellen voor die afkomstig zijn uit de Europese Unie. De verwachting is dus dat het aandeel van geëuropeaniseerde wetten toeneemt, wat duidt op Europeanisering van het beleidsterrein (Beyer, 2018; Raunio & Wiberg, 2010; Schimmelfennig et al., 2015).

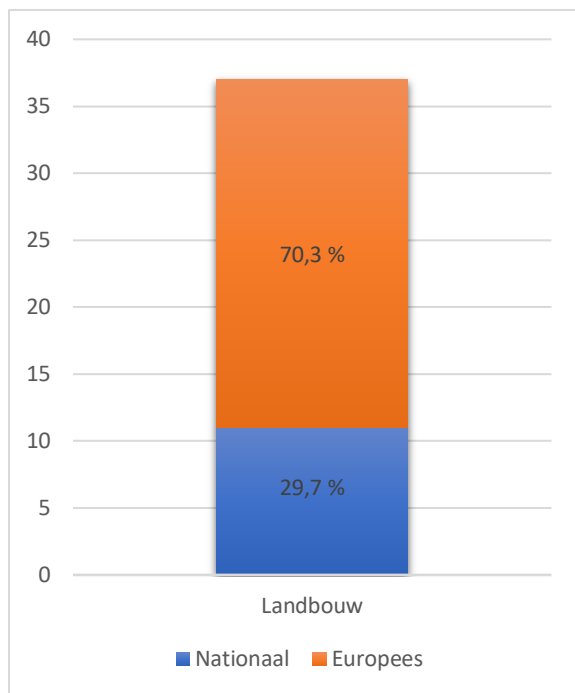
Figuur 1, figuur 2 en figuur 3 geven de resultaten van het onderzoek weer naar de geëuropeaniseerde wetsvoorstellen op het beleidsterrein landbouw in de periode 2010-2019.

Figuur 1: Percentage geëuropeaniseerde wetten landbouw (2010-2019).

Figuur 2: De ontwikkeling van de frequentie van het aantal nationale en geëuropeaniseerde wetten landbouw (2010-2019).

Figuur 3: Procentuele aandeel van geëuropeaniseerde en nationale wetgeving in het totale aantal wetsvoorstellen op het beleidsterrein landbouw in de periode 2010-2019.

Wanneer wordt gekeken naar de onderzoeksresultaten op het beleidsterrein landbouw dan is in figuur 2 te zien dat het aantal geëuropeaniseerde wetsvoorstellen op landbouw een stijgende lijn laat zien. Dit is te zien aan de lineaire lijnen die zijn toegevoegd. Terwijl nationale wetsvoorstellen een dalende lijn laten zien. Dit verloop is ook terug te zien in figuur 1 waar het percentage geëuropeaniseerde wetten toeneemt in de afgelopen tien jaar. Met een percentage van 40 procent in 2010 tot zelfs twee pieken van 100 procent in 2013-2014 en 2016-2017. De lineaire lijnen geven deze trend duidelijke weer in beide figuren. Tot slot is in figuur 3 het totale aandeel van geëuropeaniseerde wetten weergegeven in de afgelopen tien jaar op het beleidsterrein landbouw. Met een percentage van 70,3 procent hebben geëuropeaniseerde wetten een significant aandeel in de totale wetgeving die is behandeld op het beleidsterrein landbouw in de periode 2010-2019.

Met de stijgende trends van geëuropeaniseerde wetten in de figuren 1 en 2 en het grote aandeel van geëuropeaniseerde wetten in het totale aantal wetsvoorstellen is vast te stellen dat landbouw een beleidsterrein is dat in hoge mate verticaal geïntegreerd is gezien het hoge percentage en hoge aantal aan geëuropeaniseerde wetsvoorstellen dat behandeld werd in de laatste tien jaar in vergelijking met de dalende trend die te zien is bij nationale wetgeving op het beleidsterrein. Hieruit wordt geconcludeerd en bevestigd dat het beleidsterrein landbouw geëuropeaniseerd is en ook verder Europeaniseert.

Landbouwbeleid en parlementair gedrag

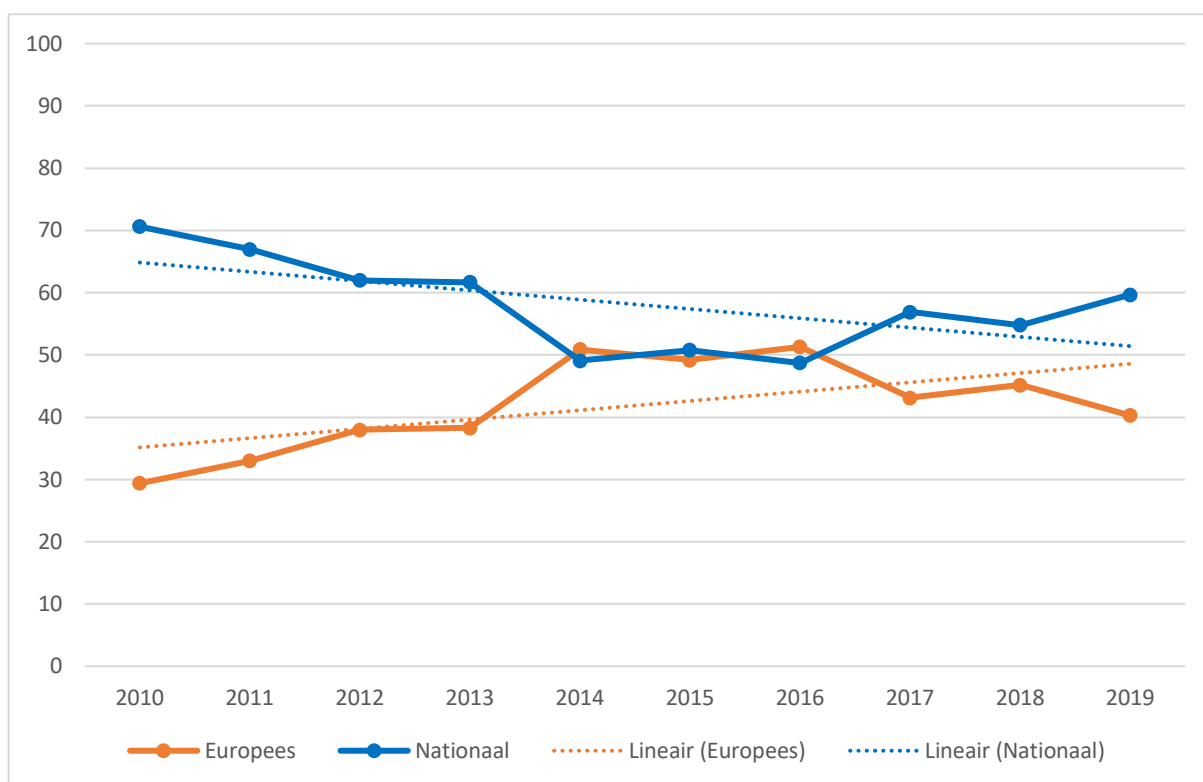
Nu het duidelijk is dat landbouw een geëuropeaniseerd beleidsterrein is wordt vervolgens gekeken naar veranderingen in het gedrag van parlementariërs door de Europeanisering van het beleidsterrein. De wijziging in het gedrag van parlementariërs wordt bepaald aan de hand van de indicatoren het gebruik van de parlementaire vetomacht, specifiek motie van wantrouwen en het aantal Kamervragen over de Europese Unie of een onderwerp gerelateerd aan de Europese Unie (Raunio, 2009, p. 14-15; Auel & Benz, 2005, pp. 378-379; Raunio & Wiberg,

2010, p. 82). Deze sectie begint met de indicator Kamervragen en eindigt met de indicator parlementaire vetomacht.

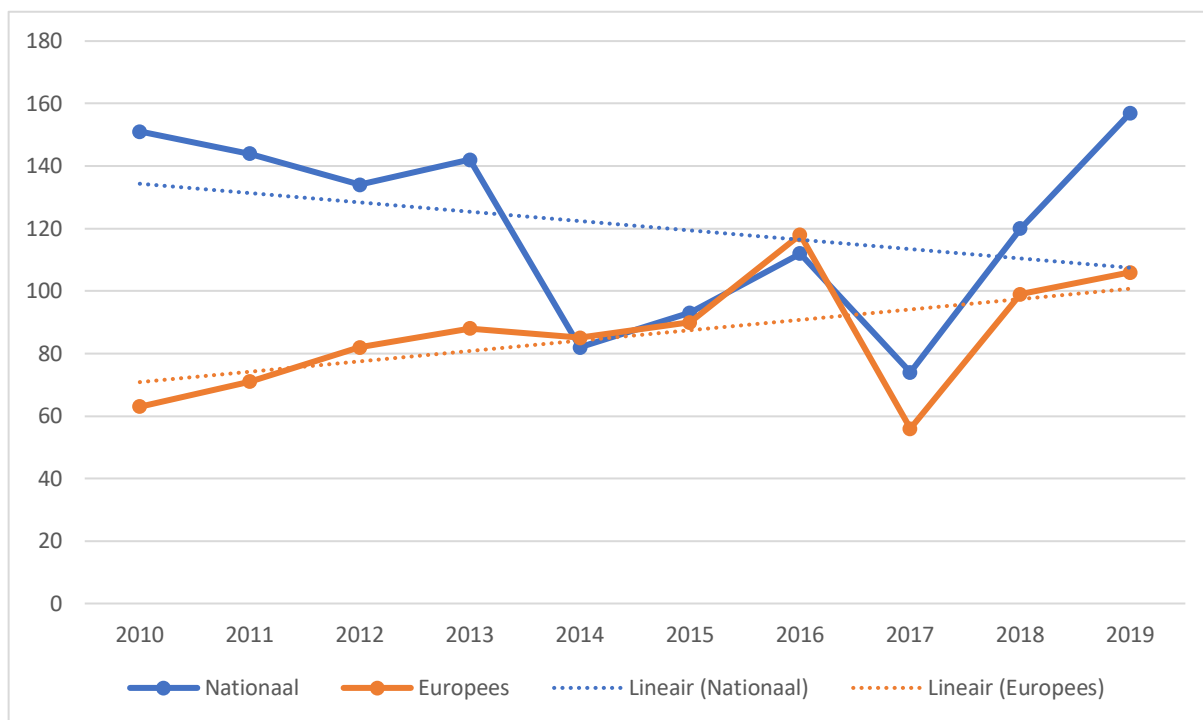
Kamervragen zijn een goede indicator voor gedrag gezien het feit dat het een laagdrempelig instrument is voor parlementariërs om te gebruiken. Het stellen van Kamervragen wordt namelijk niet beperkt door fractiediscipline (Auel & Benz, 2005; Raunio, 2009, pp. 14-15; Raunio & Wiberg, 2010, p. 82; Navarro & Brouard, 2014, p. 96).

Uit de theorie komt naar voren dat door Europeanisering van beleidsterreinen de Europese Unie veel vaker naar voren komt in de wetsvoorstellen en op de agenda van de vergaderingen. Door het competitieproces waar parlementariërs door worden gedreven gaan parlementariërs regeringsvoorstellen aanvallen en een alternatief bieden of juist verdedigen (Auel & Benz, 2005; Beyer, 2018). Door deze ontwikkelingen wordt verwacht dat Kamervragen over de Europese Unie op de gekozen beleidsterreinen toenemen (Raunio, 2009, p. 14-15; Raunio & Wiberg, 2010, p. 82).

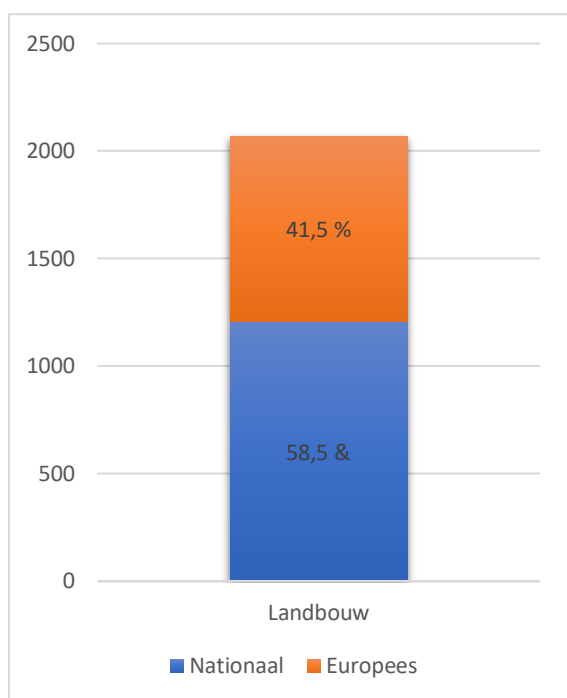
Figuur 4, figuur 5 en figuur 6 geven de resultaten weer van het onderzoek naar Kamervragen op het beleidsterrein landbouw in de periode 2010-2019.

Figuur 4: Percentage geëuropeaniseerde Kamervragen landbouw (2010-2019).

Figuur 5: De ontwikkeling van de frequentie van het aantal nationale en geëuropeaniseerde Kamervragen landbouw (2010-2019).

Figuur 6: Procentuele aandeel van geëuropeaniseerde en nationale Kamervragen in het totale aantal Kamervragen op het beleidsterrein landbouw in de periode 2010-2019

Wanneer wordt gekeken naar onderzoeksresultaten dan is in figuur 5 te zien dat het aantal geëuropeaniseerde Kamervragen een stijgende lijn laat zien en dat het aantal Kamervragen over nationale onderwerp een dalende lijn laat zien. Deze tendens ook terug te zien in figuur 4, waar het percentage geëuropeaniseerde Kamervragen de afgelopen tien jaar stijgt van 29,4 procent in 2010 naar een piek in 2014 en 2016 van 50,9 procent en 51,3 procent en in 2019 iets daalt naar 40,3 procent. Het jaar 2014 is het jaar van de Europese verkiezingen. Een moment waarop de Europese Unie volop in de aandacht staat waardoor het voor parlementariërs aantrekkelijk is vanuit electorale motieven aandacht te besteden aan Europese onderwerpen. Dit verschijnsel is ook terug te zien in figuur 5 in aanloop naar de Europese verkiezingen in 2019 (Navarro & Brouard, 2014, p. 98). Wat verder opvalt is een daling van geëuropeaniseerde Kamervragen in figuur 5 in het jaar 2017. In 2017 waren de Tweede Kamerverkiezingen waardoor nationale onderwerpen belangrijker waren onder het electoraal, hierdoor valt voor Kamerleden de electorale incentive weg om Kamervragen over Europese onderwerpen te stellen (Navarro & Brouard, 2014, p. 98).

Net als bij de wetsvoorstellen is een stijgende lijn te zien in het aantal geëuropeaniseerde Kamervragen. Echter is deze stijging minder sterk dan bij wetsvoorstellen. Daarnaast hebben Kamervragen over nationale onderwerpen nog steeds een groter aandeel in het totale aantal Kamervragen, dit is te zien in figuur 6. Het verschil tussen wetgeving en Kamervragen is te verklaren door middel van de informatieachterstand die parlementariërs hebben op de regering als het gaat om Europese onderwerpen (Raunio, 2011, p. 304; Navarro & Brouard, 2014, p. 101). Veel Europese voorstellen zijn zelfs voor nationale parlementariërs niet altijd even goed zichtbaar. Zo wordt de omzetting van Europese richtlijnen niet altijd via het parlement gedaan maar via regeringsbesluiten. Daarnaast wordt ook niet altijd in de wetsvoorstellen vermeld dat de Europese Unie erachter zit (Navarro & Brouard, 2014, p. 101). Tot slot hebben parlementariërs ook niet altijd de electorale incentive of de capaciteitsruimte om zich actief bezig te houden met Europese onderwerpen (Beyer, 2018, p. 1299; Navarro & Brouard, 2014, p. 101).

De stijgende trends van geëuropeaniseerde Kamervragen in de figuren 4 en 5 en de dalende trend van nationale Kamervragen in dezelfde figuren laten zien dat toenemende Europeanisering van het beleidsterrein resulteert in een wijziging van het gedrag van parlementariërs. Zo worden er naar verhouding steeds meer Kamervragen gesteld over Europese onderwerpen en minder over nationale onderwerpen. Ook komen de electorale motieven van parlementariërs duidelijk naar voren. Zo nemen in Europese verkiezingsjaren de Kamervragen over Europese onderwerpen extra sterk toe, wat te zien is in de figuren 4 en 5.

De volgende indicator voor parlementair gedrag is de parlementaire vetomacht. Uit de theorie kwam naar voren dat door Europeanisering de parlementaire vetomacht vaker ingezet wordt als tactisch middel om de onderhandelingspositie van de regering te beïnvloeden bij Europese onderhandelingen (Auel & Benz, 2005, pp. 378-379; Raunio & Wiberg, 2010, p. 82).

De indicator is geoperationaliseerd door te kijken naar de motie van wantrouwen. De motie van wantrouwen is een politiek zwaar middel waarmee het parlement uitspreekt niet langer vertrouwen te hebben in het kabinet of een specifieke bewindspersoon (Parlement.com, z.d.). Om goed de intentie en context achter de motie van wantrouwen te achterhalen worden nieuwsartikelen gebruikt. Met behulp van de nieuwsartikelen wordt gekeken of de verandering

in het gebruik van dit parlementaire instrument ook naar voren komt bij de gekozen beleidsterreinen.

Wanneer wordt gekeken naar de gevonden nieuwsartikelen over moties van wantrouwen over Europese onderwerpen op het beleidsterrein landbouw is te lezen dat de moties worden ingediend omdat de Kamerleden of partijen niet tevreden zijn over de houding van de Nederlandse regering in de Europese Unie (Bijlage 4; NOS, 2019; De Jong, 2019). Zo wordt de minister van landbouw in het artikel van De Jong (2019) verweten niet voldoende de belangen van Nederlandse vissers te verdedigen omdat de lobby en de onderhandelingen van de Nederlandse regering nog niet het gewenste resultaat hebben bereikt volgens de Kamer (De Jong, 2019). Hier komt duidelijk naar voren dat de Kamer de minister een serieuze waarschuwing wil geven om haar lobby in de Europese Unie aan te passen of te verbeteren om zo het belang van de Nederlandse vissers te verdedigen (De Jong, 2019). Hier wordt de motie van wantrouwen dus tactisch gebruikt om de positie van de regering in de Europese Unie bij te stellen. In het nieuwsartikel van de NOS (2019) krijgt de minister van landbouw de motie omdat ze verweten wordt in de Europese Unie de onderhandelingen over de invoering van het bijenrichtsnoer te vertragen (NOS, 2019). Het Kamerlid dat de motie indiende dreigde al enkele maanden met de motie om zo de minister te dwingen haar positie in de Europese onderhandelingen te wijzigen. De minister ontkent echter dat ze de onderhandelingen bemoeilijkt waardoor de motie alsnog wordt ingediend (De Jong, 2019). Hier komt wederom naar voren dat de motie van wantrouwen tactisch wordt ingezet door parlementariërs. Dit komt naar voren in het dreigen met de motie om zo de minister onder druk te zetten.

De gevonden nieuwsartikelen tonen overeenstemming met de theorie dat door Europeanisering van het beleidsterrein de motie van wantrouwen vaker tactisch wordt gebruikt om de regering te dwingen haar onderhandelingspositie in Europese onderhandelingen te veranderen. De indicatoren tonen dus een wijziging in gedrag aan bij het geëuropeaniseerde beleidsterrein landbouw.

4.2. Volksgezondheid: een beperkt geëuropeaniseerd beleidsterrein

Het beleidsterrein volksgezondheid is een belangrijk nationaal beleidsterrein. Zo is zorg de grootste kostenpost op de rijksbegroting (Rijksfinanciën). Dat het vooral een nationaal beleidsterrein is komt ook naar voren in het onderzoek van Börzel (2005). Uit het onderzoek kwam naar voren dat volksgezondheid van alle onderzochte beleidsterreinen een van de minst geïntegreerde beleidsterreinen is (Börzel, 2005, pp. 222-223). Volksgezondheid is een ondersteunende bevoegdheid van de Europese Unie met vooral de focus op preventie en coördinatie van grensoverschrijdende bedreigingen en patiëntenrechten (Europa Nu, z.d.-b). De Europese Unie heeft maar beperkte invloed op het beleidsterrein volksgezondheid. De rol van de nationale wetgevingfactoren en nationale voorstellen is dus groot.

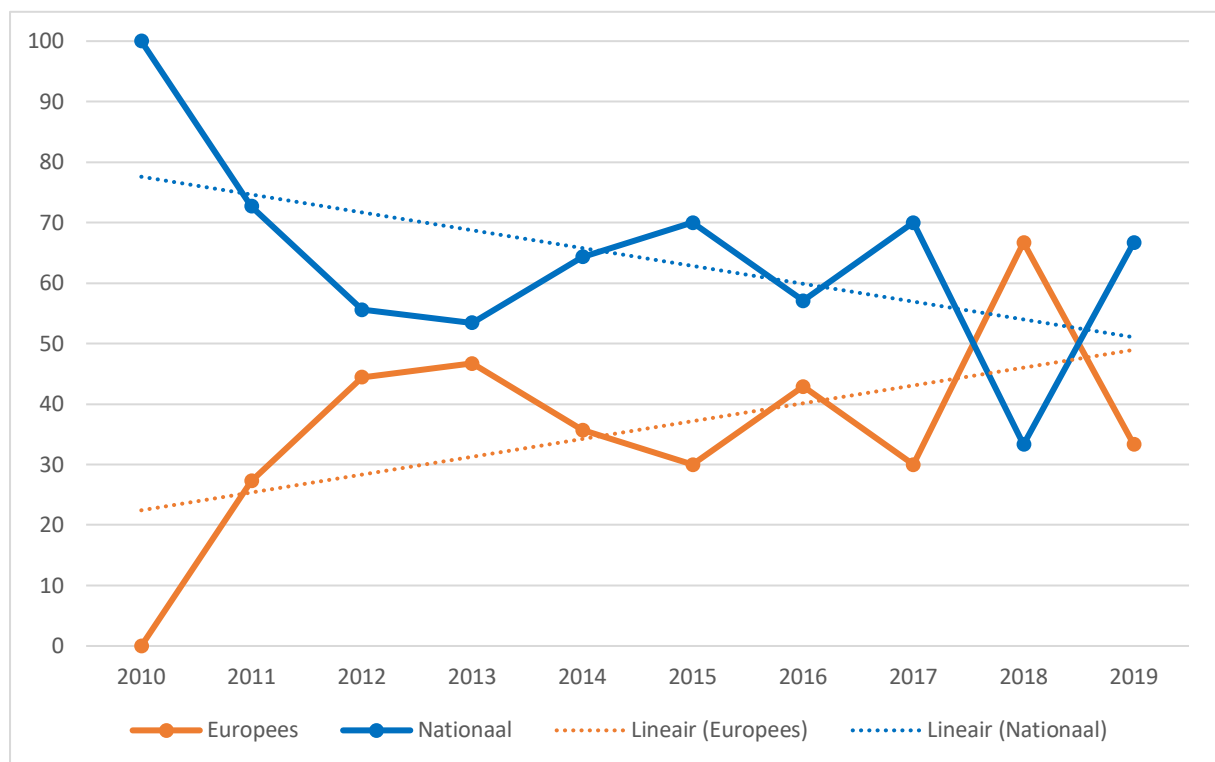
Europeanisering van het beleidsterrein volksgezondheid

Om de resultaten van het onderzoek van Börzel (2005) te bevestigen wordt nogmaals de mate van Europeanisering van het beleidsterrein bepaald in dit onderzoek. De verwachting, afkomstig uit de resultaten van het onderzoek van Börzel (2005), was dat volksgezondheid een beleidsterrein is dat beperkt verticaal geïntegreerd is en daardoor ook beperkt is geëuropeaniseerd (Börzel, 2005, pp. 222-223). De Europeanisering wordt in dit onderzoek bepaald met behulp van de geïdentificeerde indicator, aandeel van de Europese Unie in de

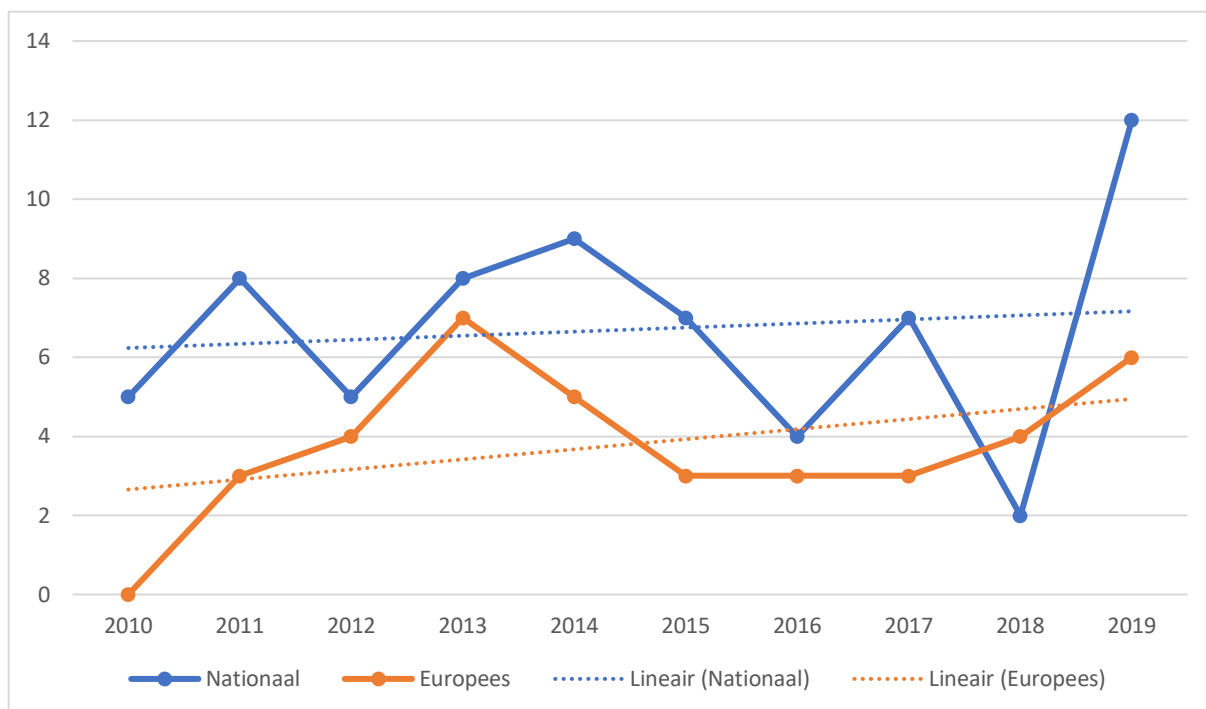
wetsvoorstellen (Beyer, 2018; Raunio & Wiberg, 2010; Schimmelfennig et al., 2015). Deze indicator is ook eerder gebruikt in onderzoek van Beyer (2018).

Uit de theorie was herleid dat door verticale Europese integratie de Europese Unie steeds meer verantwoordelijkheden en taken krijgt bij nationale beleidsterreinen. Hierdoor komen er op beleidsterreinen die vergaand verticaal geïntegreerd zijn meer wetsvoorstellen voor die afkomstig zijn uit de Europese Unie (Beyer, 2018; Raunio & Wiberg, 2010; Schimmelfennig et al., 2015). De verwachting, afkomstig uit de resultaten van het onderzoek van Börzel (2005), was dat volksgezondheid een beleidsterrein is dat niet sterk Europees geïntegreerd is en dus ook niet of nauwelijks geëuropeaniseerd is (Börzel, 2005, pp. 222-223). Hierdoor wordt verwacht dat het aandeel van geëuropeaniseerde wetten lager is dan die van de nationale wetten

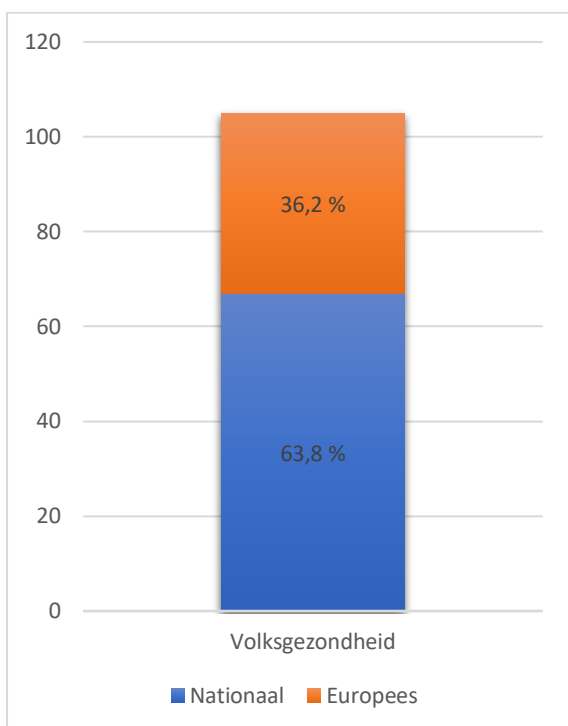
Figuur 7, figuur 8 en figuur 9 geven de resultaten weer van het onderzoek naar de geëuropeaniseerde wetsvoorstellen op het beleidsterrein volksgezondheid in de periode 2010-2019.

Figuur 7: Percentage geëuropeaniseerde wetten volksgezondheid (2010-2019).

Figuur 8: De ontwikkeling van de frequentie van het aantal nationale en geëuropeaniseerde wetten volksgezondheid (2010-2019).

Figuur 9: Procentuele aandeel van geëuropeaniseerde en nationale wetgeving in het totale aantal wetsvoorstellen op het beleidsterrein volksgezondheid in de periode 2010-2019.

Wanneer wordt gekeken naar de onderzoeksresultaten op het beleidsterrein volksgezondheid dan is in figuur 8 te zien dat het aantal geëuropeaniseerde wetsvoorstellen op volksgezondheid een stijgende lijn laat zien. Terwijl het aantal nationale wetsvoorstellen stagneert tot licht stijgt. Dit verloop is ook terug te zien in figuur 7 waar het percentage geëuropeaniseerde wetten

toeneemt in de afgelopen tien jaar. Met een percentage van 0 procent in 2010 tot zelfs een piek van 66,7 procent in 2018. De lineaire lijnen geven deze trend duidelijk weer. Tot slot is in figuur 9 het totale aandeel van geëuropeaniseerde wetten weergegeven in de afgelopen tien jaar op het beleidsterrein volksgezondheid. Met een percentage van 36,2 procent hebben geëuropeaniseerde wetten een behoorlijk aandeel in de totale wetgeving van de afgelopen tien jaar echter hebben nationale wetten nog steeds de meerderheid.

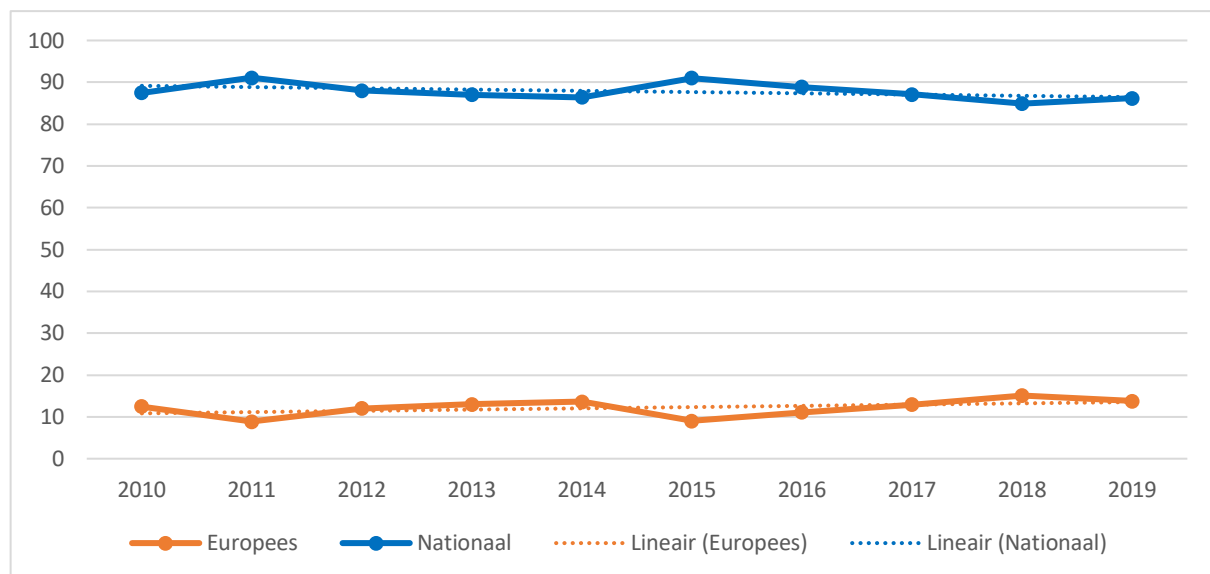
Hieruit kan worden geconcludeerd dat het beleidsterrein volksgezondheid de afgelopen tien jaar meer geëuropeaniseerd is, maar dat nationale onderwerpen nog steeds de boventoon voeren. Hierdoor is volksgezondheid nog steeds te bestempelen als een beperkt geëuropeaniseerd beleidsterrein waar de integratie nog niet in een ver stadium is.

Volksgezondheid en parlementair gedrag

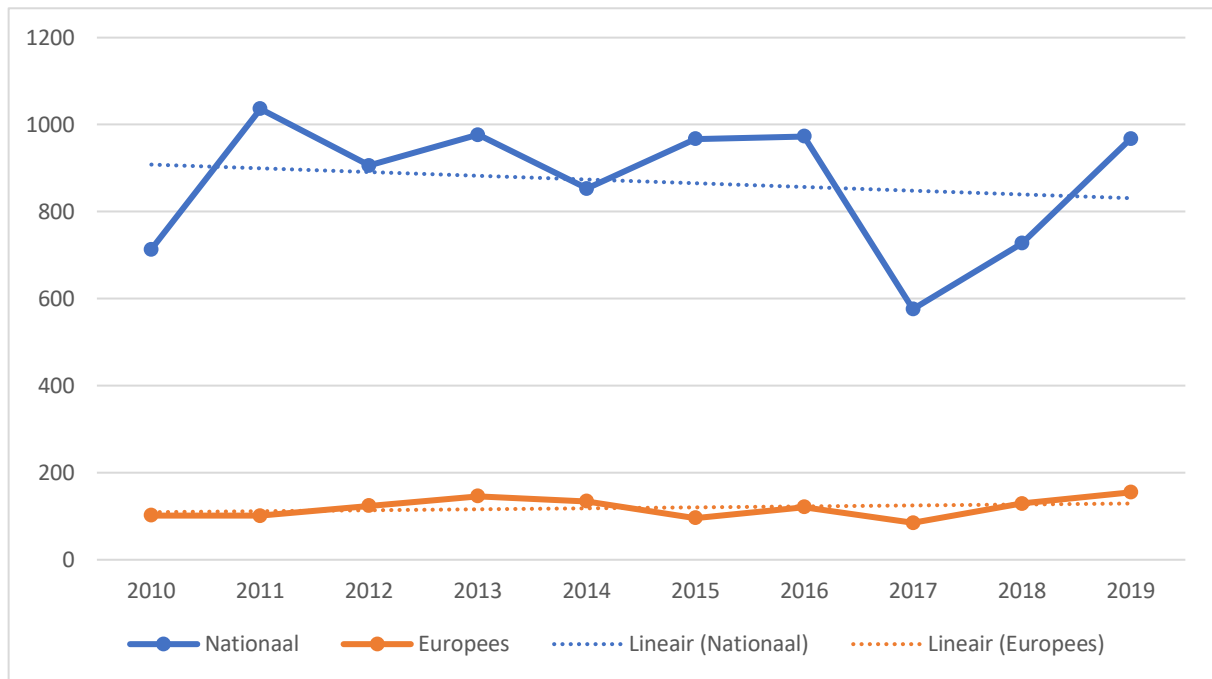
Nu het duidelijk is dat volksgezondheid een beperkt geëuropeaniseerd beleidsterrein is wordt vervolgens gekeken naar veranderingen in het gedrag van parlementariërs door de beperkte maar toenemende Europeanisering van het beleidsterrein. De wijziging in het gedrag van parlementariërs wordt bepaald aan de hand van de indicatoren het gebruik van de parlementaire vetomacht, specifiek motie van wantrouwen en het aantal Kamervragen over de Europese Unie of een onderwerp gerelateerd aan de Europese Unie (Raunio, 2009, p. 14-15; Auel & Benz, 2005, pp. 378-379; Raunio & Wiberg, 2010, p. 82). Deze sectie begint met de indicator Kamervragen en eindigt met de indicator parlementaire vetomacht.

Gezien de eerdere conclusie dat volksgezondheid beperkt geëuropeaniseerd is wordt verwacht dat bij Kamervragen nationale onderwerpen de boventoon voeren en de Europese Unie een beperkt aandeel heeft. Wel wordt een lichte stijging van het aandeel van de Europese Unie verwacht omdat de Europeanisering wel toeneemt, kijkend naar de toename in geëuropeaniseerde wetsvoorstellen.

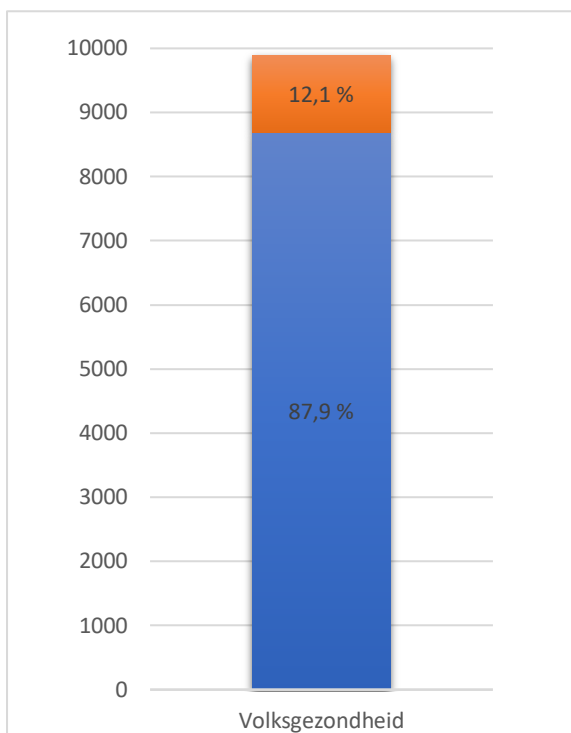
Figuur 10, figuur 11 en figuur 12 geven de resultaten weer van het onderzoek naar Kamervragen op het beleidsterrein volksgezondheid in de periode 2010-2019.

Figuur 10: Percentage geëuropeaniseerde Kamervragen volksgezondheid (2010-2019).

Figuur 11: De ontwikkeling van de frequentie van het aantal nationale en geëuropeaniseerde Kamervragen volksgezondheid (2010-2019).

Figuur 12: Procentuele aandeel van geëuropeaniseerde en nationale Kamervragen in het totale aantal Kamervragen op het beleidsterrein volksgezondheid in de periode 2010-2019.

Wanneer wordt gekeken naar onderzoeksresultaten dan is in figuur 11 te zien dat het aantal geëuropeaniseerde Kamervragen een stagnerende lijn laat zien en dat het aantal Kamervragen over nationale onderwerp een licht dalende lijn laat zien. Deze tendens is ook terug te zien in figuur 10, waar het percentage geëuropeaniseerde Kamervragen de afgelopen tien jaar heel licht

stijgt van 12,5 procent in 2010 naar een piek in 2018 van 15,1 procent en in 2019 iets daalt naar 13,8 procent.

In aanloop naar de Europese verkiezingen in 2014 en 2019 is een lichte stijging te zien van het percentage en aantal geëuropeaniseerde Kamervragen. Dit toont aan dat het voor parlementariërs vanuit electorale motieven niet bijzonder aantrekkelijk is om zich op Europese onderwerpen te profileren op het beleidsterrein volksgezondheid. Ondanks de vele aandacht die er dan is voor de Europese Unie van het electoraat (Navarro & Brouard, 2014, p. 98). Dit toont wellicht ook de beperkte Europeanisering aan van het beleidsterrein volksgezondheid. Wat verder opvalt is dat het aantal Kamervragen over nationale onderwerpen veruit de boventoon voert op het beleidsterrein. Dit is onder andere te zien in figuur 10, waar het totale aandeel van nationale Kamervragen de afgelopen tien jaar 87,9 procent was.

De licht stijgende/stagnerende trends van geëuropeaniseerde Kamervragen in de figuren 10 en 11 en de licht dalende trend van nationale Kamervragen laten zien dat toenemende maar beperkte Europeanisering van het beleidsterrein, te zien bij de wetsvoorstellen, nauwelijks resulteert in een wijziging van het gedrag van parlementariërs. Geëuropeaniseerde Kamervragen nemen namelijk nauwelijks toe en nationale Kamervragen namen nauwelijks af. Ook hebben de Europese verkiezingen geen significante invloed op het gedrag. Hieruit kan worden geconcludeerd dat Europese onderwerpen op het beleidsterrein volksgezondheid geen grote rol spelen. Ondanks de toename van Europeanisering die te zien was bij de wetsvoorstellen. Dit is net als bij landbouw te verklaren met de informatieachterstand en het gebrek aan electorale incentives bij parlementariërs (Raunio, 2011, p. 304; Beyer, 2018, p. 1299; Navarro & Brouard, 2014, p. 101).

De volgende indicator voor parlementair gedrag is de parlementaire vetomacht. Uit de theorie kwam naar voren dat door Europeanisering de parlementaire vetomacht vaker ingezet wordt als tactisch middel om de onderhandelingspositie van de regering te beïnvloeden bij Europese onderhandelingen (Auel & Benz, 2005, pp. 378-379; Raunio & Wiberg, 2010, p. 82). De indicator is geoperationaliseerd door te kijken naar de motie van wantrouwen.

Wanneer wordt gekeken naar de gevonden nieuwsartikelen over moties van wantrouwen op het beleidsterrein volksgezondheid is te lezen dat er geen moties zijn gevonden over Europese onderwerpen of dat de moties tactisch worden gebruikt voor Europese onderhandelingen (Bijlage 4). In de nieuwsartikelen komt naar voren dat de moties van wantrouwen worden gebruikt bij nationale onderwerpen, wat de eerder aangetoonde dominantie van nationale onderwerpen bevestigt op dit beleidsterrein in figuur 12. Zo gaan de moties over het sluiten of failliet gaan van ziekenhuizen, de omgang met de Q-koorts en de uitbetaling van de PGB (Van der Aa, 2019; Van der Aa & Van Ast, 2018; Trouw, 2015; Volkskrant, 2012). Stuk voor stuk nationale aangelegenheden. Wat verder opvalt is dat de moties van wantrouwen gebruikt zijn als gevolg van een gebeurtenis waar de minister voor verantwoordelijk is. In plaats van als het gevolg van een lopend proces, zoals Europese onderhandelingen. Dit is in lijn met het traditionele gebruik van de motie van wantrouwen. Dit alles toont aan dat de Europeanisering van het beleidsterrein volksgezondheid beperkt is waardoor het gedrag van parlementariërs dus ook niet is veranderd zoals de theorie dat beschreef.

4.3. Vergelijking van de twee beleidsterreinen en gedrag parlementariërs

Wanneer de uitkomsten van de beleidsterreinen landbouw en volksgezondheid met elkaar worden vergeleken valt op dat beide beleidsterreinen de laatste tien jaar verder geëuropeaniseerd zijn. De figuren 1 en 7 laten zien dat het percentage aan geëuropeaniseerde wetsvoorstellen toeneemt op beide beleidsterreinen. Op het beleidsterrein volksgezondheid blijven echter nationale wetsvoorstellen de boventoon voeren. Dit bevestigt het beeld dat landbouw een sterk geëuropeaniseerd beleidsterrein is en volksgezondheid beperkt geëuropeaniseerd is, maar wel verder Europeaniseert.

Door de boventoon van geëuropeaniseerde wetsvoorstellen op het beleidsterrein landbouw en door de boventoon van nationale wetsvoorstellen op het beleidsterrein volksgezondheid wordt de onderstaande hypothese aangenomen.

H1: De mate van verticale Europese integratie van een beleidsterrein heeft invloed op de mate van Europeanisering van het beleidsterrein.

Zoals eerder gezegd is landbouw een sterk geïntegreerd beleidsterrein. Waardoor de Europese Unie veel voorstellen op de agenda kan drukken (Beyer, 2018, p. 1298). Hierdoor voeren Europese wetsvoorstellen de boventoon. Terwijl volksgezondheid beperkt geïntegreerd is waardoor de Europese Unie minder invloed heeft en nationale wetgevingsactoren een grotere rol hebben. Hierdoor voeren nationale voorstellen de boventoon (Beyer, 2018, p. 1298).

Wanneer wordt gekeken naar het gedrag van parlementariërs op de beleidsterreinen is te zien dat de toename in geëuropeaniseerde wetsvoorstellen en dus Europeanisering een beperkt effect heeft op de indicator Kamervragen. Weliswaar neemt ook het aantal geëuropeaniseerde Kamervragen toe op beide beleidsterreinen, echter is deze stijging erg beperkt en nationale onderwerpen voeren in beide beleidsterreinen nog steeds de boventoon. Zoals eerder gezegd kan deze beperkte stijging in geëuropeaniseerde Kamervragen worden verklaard door middel van de informatieachterstand van parlementariërs, het gebrek aan middelen bij parlementariërs en het gebrek aan electorale incentives (Raunio, 2011, p. 304; Beyer, 2018, p. 1299; Navarro & Brouard, 2014, p. 101). Wat wel te zien is dat op het beleidsterrein landbouw geëuropeaniseerde Kamervragen de nationale vragen qua aantallen naderen, dus van wijziging in gedrag door Europeanisering is wel sprake bij landbouw. Bij volksgezondheid is een erg lichte daling van nationale Kamervragen en een erg lichte stijging van geëuropeaniseerde Kamervragen zichtbaar. De toenemende Europeanisering op dit beleidsterrein heeft dus een miniem effect op het gedrag. Wel zijn deze bevinding in lijn met een niet of beperkt geëuropeaniseerd beleidsterrein, wat volksgezondheid is.

Wat nog opvalt tussen de beleidsterreinen is dat de Kamervragen op landbouw afhankelijker zijn van verkiezingen, zo is een stijging te zien bij de Europese verkiezingen en een daling bij de nationale verkiezingen. Terwijl bij volksgezondheid dit effect er nauwelijks is. Dit kan erop duiden dat Europese onderwerpen een belangrijkere rol spelen op het beleidsterrein landbouw dan op het beleidsterrein volksgezondheid. Gezien het feit dat parlementariërs bij landbouw meer Europees gealerteerde vragen gaan stellen bij Europese verkiezingen om zichzelf meer te profileren bij het electoraat (Navarro & Brouard, 2014, p. 101).

Door de bovenstaande bevindingen kan de onderstaande hypothese worden aangenomen.

H2: Europeanisering van het beleidsterrein resulteert in een toename van het aantal geëuropeaniseerde parlementaire vragen.

Wanneer wordt gekeken naar het gebruik van de motie van wantrouwen op beide beleidsterreinen is duidelijk te zien dat bij landbouw de motie vaak wordt ingezet op Europese onderwerpen en ook vaak gebruikt wordt als tactisch middel om Europese onderhandelingen te beïnvloeden. Zoals eerder gezegd is het motie van wantrouwen een zwaar politiek instrument en doordat het dus op landbouw vaak wordt ingezet op Europese onderwerpen toont aan dat Europese onderwerpen een belangrijke rol spelen op het beleidsterrein. Wat weer kan duiden op een sterke mate van Europeanisering. Bij volksgezondheid is het tegenovergestelde te zien. De motie van wantrouwen wordt niet gebruikt als tactisch middel en ook niet voor Europese onderwerpen. De gevonden artikelen gingen allemaal over nationale aangelegenheden die al hadden plaatsgevonden waar de minister of staatsecretaris voor verantwoordelijk was en verantwoordelijk voor werd gehouden. Met andere woorden komt dit neer op het traditionele gebruik van de motie van wantrouwen. Wat de beperkte Europeanisering aantoont. Daarnaast tonen de nationale onderwerpen aan dat Europese onderwerpen niet de boventoon voeren bij volksgezondheid wat ook neerkomt op beperkte Europeanisering.

Door de bovenstaande bevindingen kan de onderstaande hypothese worden aangenomen.

H3: Europeanisering van het beleidsterrein resulteert in een verandering van het gebruik van de parlementaire vetomacht door parlementariërs.

De bevindingen op het beleidsterrein landbouw, waar geëuropeaniseerde Kamervragen toenemen, Europese onderwerpen electoraal belangrijk zijn en de motie van wantrouwen als tactisch middel wordt gebruikt, zijn in lijn met de verwachtingen uit de theorie voor een geëuropeaniseerd beleidsterrein. Dit geldt ook voor de bevindingen op het beleidsterrein volksgezondheid, waar nationale Kamervragen de boventoon voeren, Europese onderwerpen electoraal gezien geen rol spelen en de motie van wantrouwen op de traditionele manier gebruikt wordt, die ook in lijn zijn met de verwachtingen uit de theorie voor een beperkt geëuropeaniseerd beleidsterrein.

5. Conclusie

In deze sectie wordt antwoord gegeven op de onderzoeksvraag met behulp van een korte samenvatting van dit onderzoek. Na de beantwoording van de onderzoeksvraag worden de resultaten van het onderzoek bediscussieerd. Tot slot wordt gereflecteerd op het onderzoek en worden aanbevelingen gegeven voor vervolgonderzoek.

5.1. Beantwoording onderzoeksvraag

Deze scriptie had als doel om onderzoek te doen naar de invloed van Europeanisering van beleidsterreinen op het gedrag van parlementariërs. Tot nu toe is in de literatuur naar het effect van Europeanisering voornamelijk gekeken naar de institutionele veranderingen binnen het parlement. Terwijl om een compleet beeld te krijgen van het effect van Europeanisering ook gekeken moeten worden naar het effect op de wetgevingsactoren, specifiek parlementariërs (Auel, 2015). Dit onderzoek draagt hieraan bij door gedrag van parlementariërs te vergelijken op geëuropeaniseerde beleidsterreinen en op beperkt of niet geëuropeaniseerde beleidsterreinen. Om zo te kijken of er een verschil is en of Europeanisering dus een effect heeft op het gedrag van parlementariërs. Voorheen hadden Auel et al. (2014) een soortgelijk onderzoek gedaan en dit onderzoek wilde hun onderzoek aanvullen door ook te kijken naar andere parlementaire commissies en andere parlementaire instrumenten die Auel et al. (2014) niet hadden gebruikt in hun onderzoek.

In dit onderzoek zijn twee beleidsterreinen in de lidstaat Nederland met elkaar vergeleken. Een beleidsterrein dat sterk geëuropeaniseerd is en een beleidsterrein dat beperkt geëuropeaniseerd is. Om zo duidelijk te kijken of Europeanisering een effect heeft op het gedrag van parlementariërs. In het onderzoek is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

Wat is het effect van gedifferentieerde Europese integratie, en de daaruit voortvloeiende gedifferentieerde Europeanisering van beleidsterreinen, op het gedrag van nationale parlementariërs?

Met behulp van het onderzoek van Börzel (2005) werden voorafgaand aan het onderzoek de beleidsterreinen landbouw en volksgezondheid geselecteerd. Het onderzoek begon met het bevestigen van die onderzoeksresultaten. Met de indicator, geëuropeaniseerde wetsvoorstellen, werd de variabele Europeanisering van de beleidsterreinen vastgesteld. Bij het beleidsterrein landbouw was een duidelijk stijgende trend zichtbaar van geëuropeaniseerde wetsvoorstellen. Daarnaast voerden geëuropeaniseerde wetsvoorstellen de boventoon boven nationale wetsvoorstellen. Hiermee werd bevestigd, dat landbouw sterk geïntegreerd is en dus ook sterk geëuropeaniseerd is. Bij het beleidsterrein volksgezondheid was ook een duidelijk stijgende trend zichtbaar van geëuropeaniseerde wetsvoorstellen. Echter voeren nationale wetsvoorstellen nog steeds de boventoon. Hiermee wordt bevestigd, dat volksgezondheid dus beperkt geïntegreerd en geëuropeaniseerd is. Wel is het duidelijk dat de Europeanisering op het beleidsterrein volksgezondheid toeneemt.

Na de vaststelling van de Europeanisering werd onderzoek gedaan naar parlementair gedrag op de beleidsterreinen. Met behulp van de indicatoren, Kamervragen en parlementaire vetomacht, werd gekeken of Europeanisering van het beleidsterrein resulteerde in meer geëuropeaniseerde Kamervragen en een ander gebruik van de motie van wantrouwen. Namelijk om Europese onderhandelingen te beïnvloeden door de regering onder druk te zetten.

Een analyse van tien jaar parlementaire activiteiten gericht op Landbouwbeleid laten een stijging van het aantal Kamervragen over Europese onderwerpen zien. Ook was te zien in verscheidene nieuwsartikelen dat de parlementariërs de motie van wantrouwen vooral inzetten om Europese onderhandelingen te beïnvloeden. Hiermee worden alle verwachtingen omtrent de indicatoren voor parlementair gedrag, Kamervragen en parlementaire vetomacht, bevestigd.

Uit de resultaten omtrent het beleidsterrein volksgezondheid werd, zoals eerder gezegd, bevestigd dat volksgezondheid een beperkt geëuropeaniseerd beleidsterrein is. Echter neemt de mate van Europeanisering toe. Ondanks deze stijging in Europese wetsvoorstellen is het duidelijk dat parlementair gedrag nog nauwelijks wordt beïnvloed door de toenemende Europeanisering en dat volksgezondheid nog beperkt geëuropeaniseerd is. Dit kwam naar voren in de Kamervragen, waar nationale vragen heel licht daalden en Europese vragen heel licht stegen. Ook werd de motie van wantrouwen primair op de traditionele manier ingezet volgens de nieuwsartikelen. De bevindingen op het beleidsterrein volksgezondheid komen hiermee overeen met de verwachtingen omtrent beperkt geëuropeaniseerde beleidsterreinen.

Met de bovenstaande bevindingen en de onderzoeksvraag in het achterhoofd is duidelijk dat beleidsterreinen die sterk geïntegreerd en dus geëuropeaniseerd zijn resulteren in meer parlementaire activiteit bij parlementariërs. Zo worden er dus meer Kamervragen gesteld over Europese onderwerpen en wordt de motie van wantrouwen gebruikt om Europese onderhandelingen te beïnvloeden. Hieruit kan worden geconcludeerd dat Europeanisering van beleidsterreinen invloed heeft op parlementair gedrag.

5.2. Discussie onderzoeksresultaten

De onderzoeksresultaten zijn in lijn met de verwachting afkomstig uit de theorie. De voorspelde wijzigingen in parlementair gedrag bij geëuropeaniseerde beleidsterreinen zijn uitgekomen. Wat echter verder nog opvallend is aan de onderzoeksresultaten is de mogelijke invloed van verkiezingen en electorale motieven bij parlementariërs en de toenemende Europeanisering bij volksgezondheid die niet direct resulteert in een gedragswijziging bij de parlementariërs.

In de jaren van Europese verkiezingen is een duidelijke toename te zien in geëuropeaniseerde Kamervragen op het geëuropeaniseerde beleidsterrein landbouw. Tijdens Europese verkiezingen staat de Europese Unie natuurlijk volop in de aandacht van het electoraat. Voor parlementariërs die electoraal gedreven zijn, ze willen immers herkozen worden, wordt het dan aantrekkelijker om zich bezig te houden met de Europese Unie. Door zich te profileren op een Europees onderwerp, dat in de aandacht staat van het electoraat door de Europese verkiezingen, kan een parlementariër stemmen winnen. Hierdoor is het dus logisch om te verwachten dat parlementariërs hun capaciteiten en parlementaire instrumenten gaan gebruiken voor Europese onderwerpen of voorstellen (Navarro & Brouard, 2014, p. 98). Dit is ook terug te zien in de toename van geëuropeaniseerde Kamervragen op het beleidsterrein landbouw in aanloop naar de Europese verkiezingsjaren 2014 en 2019. Echter is dit verschijnsel niet aanwezig bij het beleidsterrein volksgezondheid. Wat erop kan duiden dat Europese onderwerpen niet belangrijk zijn op het beleidsterrein volksgezondheid. Dit is waarschijnlijk te verklaren uit het feit dat volksgezondheid beperkt geëuropeaniseerd is waardoor de Europese Unie weinig invloed heeft op het beleidsterrein en het daarom onder het electoraat niet leeft hoe er met Europese onderwerpen wordt omgegaan op het beleidsterrein volksgezondheid. Daardoor hebben parlementariërs geen electorale incentive om zich te profileren op Europese onderwerpen ten tijde van Europese verkiezingen. Terwijl dit dus bij het beleidsterrein landbouw wel het geval

is. Wat kan betekenen dat door de sterke Europeanisering en de grote invloed van de Europese Unie op het beleidsterrein het electoraat het wel belangrijk vindt wat er gebeurt met Europese onderwerpen. Waardoor parlementariërs wel de electorale incentive hebben om zich te profileren op Europese onderwerpen. Het bovenstaande verschijnsel is ook zichtbaar bij nationale verkiezingsjaren. Met het bovenstaande in het achterhoofd is het logisch om te verwachten dat bij nationale verkiezingen de Europese Kamervragen zullen dalen, omdat dan nationale onderwerpen in de belangstelling staan van het electoraat en dus de electorale incentive voor Europese vragen verdwijnt. Dit komt ook terug in het onderzoek. Zo is bij de Kamervragen bij het beleidsterrein landbouw in aanloop naar het verkiezingsjaar 2017 een daling te zien in de geëuropeaniseerde Kamervragen.

Ten tweede, de sterke stijging van geëuropeaniseerde wetsvoorstellen op de beleidsterreinen vertaalt zich niet direct terug in een sterke stijging van de geëuropeaniseerde Kamervragen. Daarnaast hebben Kamervragen over nationale onderwerpen nog steeds een groter aandeel in het totale aantal Kamervragen. Ook bij het geëuropeaniseerde beleidsterrein landbouw. Dit verschil is wellicht te verklaren uit de informatieachterstand die parlementariërs hebben op de regering als het gaat om Europese onderwerpen (Raunio, 2011, p. 304; Navarro & Brouard, 2014, p. 101). Hierdoor zijn veel Europese voorstellen zelfs voor nationale parlementariërs niet altijd even goed zichtbaar. Zo wordt de omzetting van Europese richtlijnen niet altijd via het parlement gedaan maar via regeringsbesluiten, en wordt ook niet altijd in de voorstellen vermeld dat de Europese Unie erachter zit (Navarro & Brouard, 2014, p. 101). Door dit gebrek aan informatie bij de parlementariërs is het te verwachten dat niet bij elk Europees voorstel Kamervragen worden gesteld. Een andere mogelijke verklaring voor de minder sterke stijging in Kamervragen is dat parlementariërs niet genoeg capaciteiten en middelen vrij hebben om zich met elk Europees voorstel bezig te houden, laat staan Kamervragen te stellen. Tot slot zoals eerder gezegd spelen electorale motieven ook een belangrijke rol bij het gedrag van parlementariërs, hierdoor kan worden verwacht dat door bijvoorbeeld nationale verkiezingen niet veel geëuropeaniseerde Kamervragen worden gesteld (Beyer, 2018, p. 1299; Navarro & Brouard, 2014, p. 101). Door deze omstandigheden kan dus worden verklaard waarom het effect op de Kamervragen minder sterk is dan bij de wetsvoorstellen.

Tot slot, dit onderzoek leert ons dat door Europeanisering parlementariërs een andere rol krijgen in het wetgevingsproces. Zoals eerder werd geschetst worden nationale parlementen gezien als de verliezers van het Europese integratieproces, door het verliezen van bevoegdheden en het moeilijker worden van de parlementaire controle (Beyer, 2018, p. 1299). Dit onderzoek heeft echter aangetoond dat door de Europeanisering parlementariërs extra tijd en middelen vrij hebben om hun parlementaire activiteit anders vorm te geven. Zo kwam naar voren dat op geëuropeaniseerde beleidsterreinen parlementariërs hun parlementaire instrumenten vaker gebruiken en ook anders gebruiken om zo hun controle- en representatietaak te kunnen uitvoeren. Dit is terug te zien in de toename in Kamervragen over Europese onderwerpen om zo de informatieachterstand met de regering te verminderen en in een ander gebruik van de motie van wantrouwen om zo toch invloed uit te oefenen op Europese onderhandelingen en de regering te controleren. Echter is de Europeaniseringstrend sterker dan de verandering in parlementair gedrag, specifiek Kamervragen. Dit werd verklaard aan de hand van de informatieachterstand. Wat parlementariërs hiervan kunnen leren is dat ze goed onderzoek moeten doen, bijvoorbeeld aan de hand van Kamervragen, of voorstellen op de nationale agenda afkomstig zijn uit de Europese Unie. Aangezien dit dus niet altijd even duidelijk is (Navarro & Brouard, 2014, p. 101).

5.3. Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Wanneer wordt gereflecteerd op dit onderzoek en de resultaten daarvan dan zijn er verscheidene punten te vermelden die belangrijk zijn voor vervolgonderzoek. Ten eerste de gekozen variabelen. Uit de resultaten van dit onderzoek kwam naar voren dat er meer variabelen van belang zijn bij parlementair gedrag. Denk aan electorale motieven en informatieachterstand. Beiden hebben, zoals gebleken in dit onderzoek, invloed op het gedrag van parlementariërs. Door ze niet mee te nemen in het onderzoek zelf is het niet uit te sluiten dat ze ook effect hebben op de resultaten van het onderzoek. De eerste aanbeveling is deze variabelen op te nemen in een vervolgonderzoek. Ten tweede is de caseselectie van belang. In dit onderzoek zijn maar twee beleidsterreinen onderzocht. Voordeel is dat hierdoor goed diepteonderzoek mogelijk was, echter is generalisatie over andere beleidsterreinen lastig. De tweede aanbeveling is om meer beleidsterreinen op te nemen in het onderzoek. Ten derde zijn de tijdsperiode en de nieuwsartikelen van belang. In dit onderzoek is in de periode 2010-2019 gekeken, echter om een nog completer beeld te krijgen is het aan te raden meer jaren op te nemen in het onderzoek. Daarnaast zijn in het onderzoek maar enkele nieuwsberichten gebruikt die tevens niet een goede spreiding laten zien in de jaren. Hierdoor is het lastig om hier harde conclusies uit te trekken. Aanbevolen wordt meerdere nieuwsartikelen te analyseren met een goede spreiding over de jaren. Om zo nog beter de ontwikkelingen in kaart te brengen bij het gebruik van de motie van wantrouwen.

Bibliografie

- Auel, K. & Raunio, T. (2014). Connecting with the Electorate? Parliamentary Communication in EU Affairs. *Journal of Legislative Studies*, special issue, 20(1).
- Auel, K. & Benz, A. (2005). The politics of adaptation: The Europeanisation of national parliamentary systems, *The Journal of Legislative Studies*, 11:3-4, 372-393, DOI: 10.1080/13572330500273570.
- Auel, K. (2015). Europeanization of National Parliaments. In J. Magone (Red.), *Handbook of Comparative European Politics*, pp. 913–954. Geraadpleegd van <https://irihs.ihs.ac.at/id/eprint/3831/1/AUEL%20in%20Magone%20ed.%20HB%20European%20Politics%20C21.pdf>.
- Beyer, D. (2018). The neglected effects of Europeanization in the member states – policy making in directly EU-influenced and sovereign domains, *Journal of European Public Policy*, 25:9, 1294-1316.
- Börzel, T. A. (2005) Mind the gap! European integration between level and scope, *Journal of European Public Policy*, 12:2, 217-236.
- De Jong, P.H. (2019). Verbod pulsvisser kan ook nog aangescherpt. *Nederlands Dagblad*.
- Europa Nu. (z.d. -a). Landbouwbeleid (GLB). Geraadpleegd op 28 mei 2020, van https://www.europa-nu.nl/id/vg9pir5eze8o/landbouwbeleid_glb.
- Europa Nu. (z.d.-b). Bevoegdheden Europese Unie. Geraadpleegd op 28 mei 2020, van https://www.europa-nu.nl/id/vg9pn1p65vi9/bevoegdheden_europese_unie.
- LexisNexis. (z.d.). Nexis Uni [Dataset].
- Navarro, J. & Brouard, S. (2014). Who Cares About the EU? French MPs and the Europeanisation of Parliamentary Questions, *The Journal of Legislative Studies*, 20:1, 93-108, DOI: 10.1080/13572334.2013.871487.
- NOS. (2019). PvdD staat alleen in motie van wantrouwen tegen minister Schouten. Geraadpleegd van <https://nos.nl/artikel/2288646-pvdd-staat-alleen-in-motie-van-wantrouwen-tegen-minister-schouten.html>.
- OpenKamer. (z.d.). OpenKamer [Dataset].
- Overheid.nl. (z.d.). Officiële bekendmakingen parlementaire documenten [Dataset].
- Parlement.com (z.d.) Motie van afkeuring of wantrouwen. Geraadpleegd op 9 mei 2020, van https://www.parlement.com/id/vh8lnhrp1x0f/motie_van_afkeuring_of_wantrouwen.
- Raunio, T. (2009). National Parliaments and European Integration: What we know and what we should know. ARENA Working Paper, (2). Geraadpleegd van https://www.researchgate.net/profile/Tapio_Raunio/publication/5014771_National_parliaments_and_European_integration/links/566ec74a08ae62b05f0b6153/National_parliaments-and-European-integration.pdf.

- Raunio, T., & Wiberg, M. (2010). How to Measure the Europeanisation of a National Legislature? *Scandinavian Political Studies*, 33(1), 74–92.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-9477.2009.00242.x>.
- Raunio, T. (2011). The Gatekeepers of European Integration? The Functions of National Parliaments in the EU Political System, *Journal of European Integration*, 33:3, 303–321.
- Rijksfinanciën. (z.d.). Visuele begroting | Rijksfinanciën. Geraadpleegd op 28 mei 2020, van <https://rijksfinancien.nl/visuele-begroting>.
- Schimmelfennig, F., Leuffen, D. & Rittberger, B. (2015). The European Union as a system of differentiated integration: interdependence, politicization and differentiation, *Journal of European Public Policy*, 22:6, 764-782.
- Trouw. (2015). Motie van wantrouwen tegen Van Rijn om pgb. *Dagblad Trouw*.
- Tweede Kamer. (z.d.). Commissies | Tweede Kamer der Staten-Generaal. Geraadpleegd van https://www.tweedekamer.nl/kamerleden_en_commissies/commissies?pk_campaign_breadcrumb.
- Van der Aa, E. (2019). Minister Bruins overleeft motie van wantrouwen makkelijk. *Algemeen Dagblad*.
- Van der Aa, E. & Van Ast, M. (2018). Flink deel oppositie zegt vertrouwen Bruins op vanwege chaos failliete ziekenhuizen. *Algemeen Dagblad*.
- Volkskrant. (2012). Thieme: motie van wantrouwen tegen Bleker en Schippers. *De Volkskrant*.

Bijlage 1: Methode van het meten van verticale integratie uit onderzoek Börzel (2005)

Hier wordt de methode voor het meten van integratie in het onderzoek van Börzel (2005) beschreven.

Verticale integratie wordt meetbaar gemaakt door het ordinaal op te delen (Börzel, 2005, p. 221; Schimmelfennig et al., 2015, p. 767). Verticale integratie is op te delen in twee categorieën. De strekking van de beslissingsmacht en het niveau van de beslissingsmacht. Bij de strekking wordt gekeken naar de betrekking van Europese organen bij de beleidsterreinen en bij het niveau wordt gekeken naar welke beleidsterreinen vallen onder de bevoegdheid van de Europese Unie (Börzel, 2005, p. 221; Schimmelfennig et al., 2015, p. 767).

De strekking van de beslissingsmacht is op te delen in zes categorieën:

-De eerste categorie houdt in dat er geen coördinatie is op Europees niveau (Börzel, 2005, p. 221; Schimmelfennig et al., 2015, p. 768).

-Categorie twee houdt in dat er intergouvernementele samenwerking is. De (Europese) Raad als uitvoerende en wetgevende macht handelt bij unanimiteit. De Commissie heeft geen recht van initiatief, het Europees Parlement heeft geen rol (Börzel, 2005, p. 221; Schimmelfennig et al., 2015, p. 768).

-Categorie drie houdt in dat er intergouvernementele samenwerking is. De Raad is het primaire uitvoerende en wetgevende lichaam, die handelt bij unanimiteit. Het recht van initiatief van de Commissie is gedeeld met de Raad. Het Europees Parlement heeft alleen een adviserende rol (Börzel, 2005, p. 221; Schimmelfennig et al., 2015, p. 768).

-Categorie vier houdt in dat er gezamenlijke besluitvorming is. Het recht van initiatief ligt exclusief bij de Commissie. De Raad treedt op als co-wetgever, er moet sprake zijn van:

- o Unanimiteit en consultatie van het Europees Parlement.
- o Unanimiteit en via de gewone wetgevingsprocedure of met consultatie en steun van de meerderheid van het Europees Parlement. In dit geval spreken we van categorie 4,5. (Börzel, 2005, p. 221; Schimmelfennig et al., 2015, p. 768).

-Categorie vijf houdt in dat er gezamenlijke besluitvorming is. Het recht van initiatief ligt exclusief bij de Commissie. De Raad en het Europees Parlement treden op als co-wetgever. In de Raad is een meerderheid nodig en het Europees Parlement neemt op de volgende manieren besluiten:

- o Via de open coördinatie methode.
- o Via de gewone wetgevingsprocedure. In dit geval spreken we van categorie 5,5 (Börzel, 2005, p. 221; Schimmelfennig et al., 2015, p. 768).

-Categorie zes houdt in dat er supranationale centralisatie is. De beslissingsmacht ligt volledig bij de Commissie. De Raad en het Europees Parlement hebben geen rol (Börzel, 2005, p. 221; Schimmelfennig et al., 2015, p. 768).

Het niveau van de beslissingsmacht is op te delen in vijf categorieën:

- Categorie een, exclusief nationale bevoegdheid. De bevoegdheid van het beleidsterrein ligt dus volledig nationaal (Börzel, 2005, p. 221).
- Categorie twee, beperkte gedeelde bevoegdheden. De bevoegdheid van het beleidsterrein ligt grotendeels nationaal (Börzel, 2005, p. 221).
- Categorie drie, gebalanceerde gedeelde bevoegdheden. De bevoegdheid van het beleidsterrein is gebalanceerd tussen de Europese Unie en de lidstaat (Börzel, 2005, p. 221).
- Categorie vier, sterke gedeelde bevoegdheden. De bevoegdheid van het beleidsterrein ligt grotendeels bij de Europese Unie (Börzel, 2005, p. 221).
- Categorie vijf, exclusief Europese bevoegdheid. De bevoegdheid van het beleidsterrein ligt dus volledig bij de Europese Unie (Börzel, 2005, p. 221).

Bijlage 2: Zoekmethode indicator wetsvoorstellen

Om de wetsvoorstellen bij landbouw te vinden is het onderwerp landbouw aangevinkt in de zoekmachine van de wetsvoorstellensectie van OpenKamer. Hieruit kwam naar voren dat vanaf 2010 tot nu 58 wetsvoorstellen over landbouw zijn geformuleerd (OpenKamer, z.d.).

Om de wetsvoorstellen bij volksgezondheid te vinden is het onderwerp zorg en gezondheid aangevinkt in de zoekmachine van de wetsvoorstellensectie van OpenKamer. Hieruit kwam naar voren dat vanaf 2010 tot nu 254 wetsvoorstellen over volksgezondheid zijn geformuleerd (OpenKamer, z.d.). Omdat dit een groot aantal is waarin ook veel wetsvoorstellen zitten die niet helemaal passen, zijn in het vak betrokkenen van de zoekmachine de ministers en staatsecretarissen van volksgezondheid in de periode 2010 tot nu toegevoegd. Dit betreft minister Ab Klink en staatsecretaris Jet Bussemaker in 2010, minister Edith Schippers en staatsecretaris Marlies Veldhuijzen van Zanten in de periode 2010-2012, minister Edith Schippers en staatsecretaris Martin van Rijn in de periode 2012-2017 en tot slot ministers Hugo de Jonge en Bruno Bruins en staatsecretaris Paul Blokhuis in de periode 2017 tot en met 2019.

Om ruis in het onderzoek te voorkomen zijn wetsvoorstellen over begrotingswijzigingen en wijzigingen van de taken van het ministerie niet meegenomen. Omdat dit standaard wetten zijn waar de Europese Unie geen rol heeft. Tevens zijn de wetsvoorstellen in 2020 niet meegenomen omdat het geen compleet jaar is en zijn wetten die dubbel voorkwamen bij bepaalde bewindspersonen niet meegeteld.

Na de toepassing van deze voorwaarden op de eerste zoekresultaten bleven 37 wetsvoorstellen over bij landbouw en 105 wetsvoorstellen bij volksgezondheid (OpenKamer, z.d.).

Om te bepalen of deze wetsvoorstellen beïnvloed zijn door de Europese Unie is bij elk wetsvoorstel de memorie van toelichting doorgelezen met behulp van de zoekwoorden die genoemd zijn in hoofdstuk drie. Gekozen is voor de memorie van toelichting omdat het meer inzicht biedt in de context van het wetsvoorstel, terwijl het wetsvoorstel alleen de wettekst bevat.

Zoekmethode indicator moties van wantrouwen

Om de moties van wantrouwen te vinden op het beleidsterrein landbouw zijn in de zoekmachine van de database van LexisNexis de trefwoorden motie van wantrouwen, Europese en Landbouw gebruikt. Net als bij de vorige indicatoren is gezocht in de periode 2010-2019. Om dubbele berichten te voorkomen is de optie van dubbele documenten groeperen aangezet. Uit deze zoekopdracht kwamen 39 nieuwsartikelen voort.

Om de moties van wantrouwen te vinden op het beleidsterrein volksgezondheid zijn in de zoekmachine van de database van LexisNexis de trefwoorden motie van wantrouwen, Europese en Volksgezondheid gebruikt. Net als bij de vorige indicatoren is gezocht in de periode 2010-2019. Om dubbele berichten te voorkomen is de optie van dubbele documenten groeperen aangezet. Uit deze zoekopdracht kwamen 25 nieuwsartikelen voort. De resultaten per beleidsterrein zijn weergegeven hieronder.

Uit de nieuwsartikelen die naar voren kwamen uit de zoekopdracht van volksgezondheid kwam geen artikel naar voren dat relevant was voor het onderzoek. Om toch een blik te krijgen op de moties van wantrouwen die worden ingediend op het beleidsterrein van volksgezondheid is de zoekterm Europese weggehaald bij een nieuwe zoekopdracht en is het trefwoord Den Haag, de

plek waar de Tweede Kamer vergadert, toegevoegd. Om zo berichtgeving over lokale en regionale gebeurtenissen te vermeiden. Uit deze zoekopdracht kwamen 182 nieuwsartikelen voort.

Zoekmethode indicator Kamervragen

Om de Kamervragen op het beleidsterrein landbouw te vinden is in de zoekmachine van parlementaire documenten naar het documentsoort Kamervragen in de Tweede Kamer in de periode 2010-2019 gezocht. Bij onderwerpen is landbouw ingevuld en bij datum is gekeken naar de datum van het document. Hieruit kwam naar voren dat vanaf 2010 tot en met 2019 2320 Kamervragen over landbouw zijn geformuleerd (Overheid.nl, z.d.). Om de resultaten specifiek te richten op Europese onderwerpen zijn de trefwoorden Europees en Europese toegevoegd aan de zoekopdracht. Hieruit kwamen in totaal 917 Kamervragen voort, 238 vragen bij Europees en 679 vragen bij Europese (Overheid.nl, z.d.).

Om de Kamervragen op het beleidsterrein volksgezondheid te vinden is het onderwerp zorg en gezondheid aangevinkt in de zoekmachine, verder zijn de instellingen gelijk gebleven. Hieruit kwam naar voren dat vanaf 2010 tot en met 2019 11521 Kamervragen over landbouw zijn geformuleerd (Overheid.nl, z.d.). Om de resultaten specifiek te richten op Europese onderwerpen zijn de trefwoorden Europees en Europese toegevoegd aan de zoekopdracht. Hieruit kwamen in totaal 1335 Kamervragen voort, 433 vragen bij Europees en 902 vragen bij Europese (Overheid.nl, z.d.).

In de resultaten zaten echter naast Kamervragen ook mededelingen, over dat bijvoorbeeld de vragen later worden beantwoord door de minister. Dit is niet relevant voor het onderzoek en daarom zijn deze eruit gehaald. Dit is gedaan door mededelingen in te vullen in de trefwoordenbalk (Overheid.nl, z.d.).

Bijlage 3: Tabellen wetsvoorstellen en Kamervragen beleidsterreinen

Tabel 1: Wetsvoorstellen landbouw 2010-2019

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Totaal
Wetsvoorstellen	5	4	3	3	4	4	1	1	5	7	37
Europees	2	2	2	3	4	3	1	1	4	4	26
Nationaal	3	2	1	0	0	1	0	0	1	3	11
% Europees	40%	50%	66,7%	100%	100%	75%	100%	100%	80%	57,1%	70,3%
% Nationaal	60%	50%	33,3%	0%	0%	25%	0%	0%	20%	42,9%	29,7%

Tabel 2: Wetsvoorstellen Volksgezondheid 2010-2019

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Totaal
Wetsvoorstellen	5	11	9	15	14	10	7	10	6	18	105
Europees	0	3	4	7	5	3	3	3	4	6	38
Nationaal	5	8	5	8	9	7	4	7	2	12	67
% EU	0%	27,3%	44,4%	46,7%	35,7%	30%	42,9%	30%	66,7%	33,3%	36,2%
% Nationaal	100%	72,7%	55,6%	53,4%	64,3%	70%	57,1%	70%	33,3%	66,7%	63,8%

Tabel 3: Kamervragen landbouw 2010-2019

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Totaal
Kamervragen	214	215	216	230	167	183	230	130	219	263	2067
Europees	63	71	82	88	85	90	118	56	99	106	858
Nationaal	151	144	134	142	82	93	112	74	120	157	1209
% EU	29,4%	33%	38%	38,3%	50,9%	49,2%	51,3%	43,1%	45,2%	40,3%	41,5%
% Nationaal	70,6%	67%	62%	61,7%	49,1%	50,8%	48,7%	56,9%	54,8%	59,7%	58,5%

Tabel 4: Kamervragen volksgezondheid 2010-2019

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Totaal
Kamervragen	815	1137	1030	1123	987	1063	1094	661	856	1123	9889
Europees	102	101	124	146	134	96	121	85	129	155	1193
Nationaal	713	1036	906	977	853	967	973	576	727	968	8696
% EU	12,5%	8,9%	12%	13%	13,6%	9%	11,1%	12,9%	15,1%	13,8%	12,1%
% Nationaal	87,5%	91,1%	88%	87%	86,4%	91%	88,9%	87,1%	84,9%	86,2%	87,9%

Bijlage 4: Samenvatting gebruikte nieuwsartikelen

Uit de nieuwsartikelen die naar voren kwamen uit de zoekopdracht op LexisNexis op het beleidsterrein landbouw waren de volgende artikelen relevant voor het onderzoek:

- Nieuwsartikel over een motie van wantrouwen die is ingediend door Kamerlid Esther Ouwehand tegen minister Carola Schouten van Landbouw. In het artikel wordt uiteengezet dat Kamerlid Ouwehand al enkele maanden bij de minister dreigde met een motie van wantrouwen en uiteindelijk toch indiende. Het onderwerp is het bijenrichtsnoer, een handleiding die moet helpen om de schadelijkheid van werkzame stoffen in gewasbeschermingsmiddelen te beoordelen voor bijen en hommels. Deze bijenrichtsnoer is enkele jaren geleden herzien door de Europese voedselveiligheidsautoriteit EFSA. Over de invoering van deze herziening wordt nu onderhandeld in de Europese Unie door de Nederlandse regering (NOS, 2019).
- Nieuwsartikel over een motie van wantrouwen die is ingediend door Kamerleden van de PVV en FVD tegen minister Carola Schouten van Landbouw. De motie wordt ingediend in een debat dat gaat over het Europese verbod op pulsvissen, waar de Europese Unie een maand later een besluit over gaat nemen. De motie wordt ingediend omdat de partijen niet tevreden zijn over de lobby van de Nederlandse regering om het verbod af te zwakken, om zo de Nederlandse vissers te helpen (De Jong, 2019).

Uit de nieuwsartikelen die naar voren kwamen uit de zoekopdracht op LexisNexis op het beleidsterrein volksgezondheid waren de volgende artikelen relevant voor het onderzoek:

- Nieuwsartikel over een motie van wantrouwen die is ingediend door de SP met steun van enkele oppositiepartijen tegen minister Bruno Bruins van Medische Zorg. De motie werd ingediend omdat de partijen van mening zijn dat de volksgezondheid in gevaar komt in Lelystad en Urk vanwege het sluiten van de MC IJsselmeerziekenhuizen (Van der Aa, 2019).
- Nieuwsartikel over een motie van wantrouwen die is ingediend door de PVV met steun van een groot deel van de oppositie tegen minister Bruno Bruins van Medische Zorg. De motie werd ingediend vanwege de afwachtende houding van de minister bij het faillissement van het MC Slotervaart en de IJsselmeerziekenhuizen. De oppositie is van mening dat de minister dit faillissement had moeten voorkomen (Van der Aa & Van Ast, 2018)
- Nieuwsartikel over een motie van wantrouwen tegen staatssecretaris van Volksgezondheid Martin van Rijn die is gesteund door SP, PVV, 50-Plus en Partij voor de Dieren. De motie is ingediend naar aanleiding van de chaos rond de uitbetaling van persoonsgebonden budgetten (Trouw, 2015).
- Nieuwsartikel over een motie van wantrouwen van Kamerlid Marianne Thieme tegen minister Edith Schippers van Volksgezondheid. Het Kamerlid is niet tevreden over de manier waarop er met de Q-koortsuitbraak is omgegaan en stelt dat de Tweede Kamer is misleid (Volkskrant, 2012).